

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnitelma yleinen osa, julkinen 2025–2028

VERSIO 3.0

31.10.2025

Sisällysluettelo

Versionhallinta	4
Käsitteet	5
1. Johdanto	7
2. Toimintaympäristö ja hyvinvointialueen organisaatio	8
2.1 Väestö	9
2.2 Talous	10
2.3 Henkilöstö	11
2.4 Toimitilat ja palveluverkko	12
2.5 Hyvinvointialueen digitaalinen ympäristö	13
2.6 Valmiussuunnittelun ja varautumisen päätöksenteko, hallinto ja vastuut	13
3 Lainsäädäntö ja varautumisen säädöspäätökset	16
4 Valmiussuunnitteluprosessi ja suunnitelman päivittäminen	18
4.1 Salassapito	19
5 Normaali- ja poikkeusolojen määritelmät	19
5.2 Valmiuden säätely	20
6 Valmiussuunnittelu Etelä-Savon hyvinvointialueella	21
6.1 Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuus	22
6.2 Häiriötilanteen hallinnan prosessi	23
6.3 Kriittisten toimintojen ja palveluiden määrittely	24
6.4 Sosiaali- ja terveystalouden varautuminen ja valmiussuunnittelu	26
6.5 Pelastustoimen varautuminen ja valmiussuunnittelu	28
6.6 Yhteistoiminta ja suunnitelmien yhteensovittaminen	29
6.7 Etelä-Savon hyvinvointialueen tuki alueen kuntien varautumiselle	29
6.8 Ympäristöterveydenhuolto	30
6.9 Etelä-Savon häiriötilannekeskus toimintamalli	30
6.10 Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus	31
6.11 VALSU-portaali	32
6.12 Huoltovarmuus ja materiaallinen varautuminen	32
6.13 Valmiuskoulutukset ja harjoitukset	33
6.14 Hyvinvointialueen varautumisen kehittämisen painopisteet	33
7 Uhka- ja riskianalyysi	34
7.1 Kansallinen riskiarvio	34
7.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon skenaariot	35

7.3 Etelä-Savon alueellinen riskiarvio.....	36
7.4 Riskien hallinta ja omavalvonta	37
8 Hyvinvointialueen tärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen ja resurssianalyysi	38
8.1 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan	38
8.2 Hyvinvointialueen väestönsuojaaminen ja evakuointi	39
8.3 Hyvinvointialueen toimialojen toimintaedellytykset.....	43
8.3.1 Perusterveydenhuolto ja päivystys	43
8.3.2 Sairaalapalvelut	43
8.3.3 Ensihoito	44
8.3.4 Sosiaalipalvelut.....	44
8.3.5 Ikääntyneiden palvelut.....	44
8.3.6 Pelastus- ja turvallisuuspalvelut	44
8.3.7 Konsernipalvelut	45
8.3.8 Lääkkeet ja hoitotarvikkeet	45
8.3.9 Lääkintälaitteet.....	45
8.3.10 Kuvantamispalvelut.....	45
8.3.11 Laboratoriopalvelut	45
8.3.12 Materiaalihuolto ja logistiikka	46
8.3.13 Ruokahuolto.....	46
8.3.14 Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023	46
8.4 Sopimusperusteinen varautuminen	47
8.5 Kolmannen sektorin ja seurakuntien välinen yhteistyö.....	48
9 Hyvinvointialueen toiminnan turvaaminen	49
9.1 Johtaminen, johtamisjärjestelmä ja päätöksenteko	49
9.2 Tilannekuva	50
9.3 Varhaisvaroitussjärjestelmät	53
9.4 Hyvinvointialueen tilannekeskus.....	54
9.6 Hyvinvointialueen johtokeskus	54
9.7 Viestintä	54
9.7.1 Kriisiviestintä	55
9.7.2 Viranomaistiedote	56
9.7.3 Vaaratiedote	56
9.8 Henkilökunnan turvallisuuspalvelut	56
9.9 Henkilökunnan henkilövarausjärjestelyt	56

9.10 Ajoneuvojen ja kaluston varausjärjestelyt	56
10 Palautuminen häiriötilanteen jälkeen	57
11 Valmiussuunnitelman hyväksyntä, päivittäminen ja julkaisu	57
Lähteet	58
Liitteet	59

Versionhallinta

Versio	Päiväys	Tekijä	Toimenpide	Muutos
1.0	26.6.2025	Valmiuspäällikkö Markku Pulkkinen	Luonnos	
2.0	3.10.2025	Toimialajohtaja Seppo Lokka, Valmiuspäällikkö Markku Pulkkinen	Luonnos	
3.0	28.10.2025	Toimialajohtaja Seppo Lokka, Johtajaylilääkäri Jaana Luukkonen, Valmiuspäällikkö Markku Pulkkinen	Valmis	

Käsitteet

Käsite	Määritelmä
Alueellinen yhteinen varautuminen	Maakunnan alueella tehtävän varautumisen osa-alue, johon osallistuvat alueella toimivat viranomaiset, kunnat, elinkeinoelämä ja järjestöt yhdessä.
CBRNE	CBRNE tulevat englanninkielisistä sanoista chemical (kemiallinen), biological (biologinen), radiological (säteily), nuclear (ydin-) ja explosive (räjähtävä, räjähdde) aiheuttamia vaaratilanteita tai niiden väärinkäytöstä aiheutuvia vaaratilanteita. CBRNE-uhka voi olla onnettomuuteen tai tahalliseen toimintaa liittyvä uhka.
Evakuointi	Ihmisten ja omaisuuden siirtäminen turvaan vaara-alueelta tai vaarallisesta kohteesta Evakuointi suunnitellaan sekä normaalioloja että poikkeusoloja silmällä pitäen, ja se toteutetaan toimivaltaisen viranomaisen päätöksellä ja johdolla tilanteen mukaan joko suppeana tai laajana. Evakuointi on väljä yläkäsite, jonka käyttäminen ei ole suositeltavaa ilman, että ilmaistaan, mistä asiayhteydestä tai alakäsitteestä on kyse.
Henkilövaraaminen (VAP)	Varausmenettely, jolla työnantaja voi varaa henkilöstönsä jäseniä kriittisiin töihin myös poikkeusoloissa. Tällöin työntekijän sodan ajan tehtävä on toimia työnantajansa palveluksessa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi.
Huoltovarmuus	Huoltovarmuus on toiminta, jonka tarkoituksena on turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämätön tuotanto, palvelut ja infrastruktuuri vakavien häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta.
Hyvinvointialue	Hyvinvointialue on kunnista ja valtiosta erillinen julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto. Hyvinvointialue tytäryhtiöineen muodostaa hyvinvointialuekonsernin. Hyvinvointialue järjestää sille lailla säädetyt tehtävät. Hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä ovat toiminnan alkaessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimenjärjestäminen.
Häiriötilanne	Uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää.

Jatkuvuudenhallinta	Huoltovarmuutta parantava organisaation prosessi, jolla tunnistetaan toiminnan uhkat ja arvioidaan niiden vaikutukset organisaatiossa ja sen toimijaverkostossa sekä luodaan toimintatapa vakavien häiriötilanteiden hallinnalle ja toiminnan jatkuvuudelle.
Kokonaisturvallisuus	Tila, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin uhkiin ja riskeihin on varauduttu. Kokonaisturvallisuus määritellään tavoitetilaksi, jossa yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa. Kokonaisturvallisuuden hallintaan eli yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen kuuluvat uhkiin varautuminen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen. Suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella, mikä tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.
Normaaliolot	Yhteiskunnan pääsääntöinen tila, jossa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot voidaan turvata ilman, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö.
Poikkeusolot	Valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeavaa toimivaltuuksien käyttö. Valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa toteavat maassa vallitsevat poikkeusolot.
Tilannekuva	Koottu kuvaus vallitsevista olosuhteista, käsillä olevan tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvioista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista. Tilannekuva tarvitaan päätöksenteon tueksi.
Tilanneymmärrys	Tilanneymmärrys, on tilanteen ja tilannetietoisuuden tulkinta kokonaisympäristössä. Tilanneymmärryksessä toimija tietää tilanteen vaikuttavuuden ja sen kehittymisen. Tilanneymmärrys vaatii näkemystä ennakkoinnista ja tulevaisuudesta laaja-alaisesti huomioiden sisäisen ja ulkoisen toimintaympäristön.
Valmiussuunnittelu	Normaalioloissa tapahtuva varautumisen suunnittelu. Valmiuslain (1552/2011) 12 § velvoittaa viranomaiset varautumaan mm. valmiussuunnittelun avulla. Valmiussuunnitteluprosessissa selvitetään muun muassa häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutukset organisaation tehtäviin ja toimintaan, toiminnassa ja tehtävissä tapahtuvat muutokset, toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja toimenpiteet normaalioloihin palaamiseksi.
Varautuminen	On toiminta, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Varautumistoimenpiteet	Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus ja harjoittelu.
Väestönsuojelu	Väestönsuojelu on aseellisen hyökkäyksen takia tapahtuva toiminta, jonka tarkoituksena on siviiliväestön suojeleminen hyökkäyksen vaaroilta ja auttaminen selviytymään hyökkäyksen välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

1. Johdanto

Etelä-Savon hyvinvointialueen Eloisan kokonaisturvallisuuden keskeinen osa on valmiussuunnitelman yleinen osa. Tämän suunnitelman tavoitteena on luoda selkeät suunnitteluperusteet hyvinvointialueen organisaation ja eri toimialojen toiminnalle normaalioloissa, häiriötilanteissa, onnettomuuksissa sekä poikkeusoloissa.

Valmiussuunnitelma määrittelee:

- Johtamisjärjestelmän toimintaperiaatteet eri tilanteissa, jotta kriittiset toiminnot ja palvelut voidaan turvata kaikissa olosuhteissa.
- Organisaation valmiuden säätelyn ja johtamisjärjestelyjen perusteet erilaisissa turvallisuustilanteissa.
- Toimialojen valmiussuunnittelun tukemisen ja yhteensovittamisen alueen kuntien ja sidosryhmien kanssa.
- Tiedon jakamisen ja yhteistyön alueen kuntien kanssa, jotta varautuminen on yhtenäistä ja tehokasta koko hyvinvointialueella.

Yleinen osa ei korvaa toimialakohtaisia valmiussuunnitelmia, vaan toimii niiden tukena. Sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen on huomioitava omaa toimialaansa koskeva lainsäädäntö ja ohjaus valmiussuunnittelussa.

Hyvinvointialueen toimipisteitä uhkaaviin häiriötilanteisiin, kuten tulipalot, ICT-, vesi-, sähkö- ja lämpöhäiriöt sekä muut äkilliset sisäiset ja ulkoiset vaaratilanteet, on varauduttu kiinteistö- ja yksikkökohtaisilla pelastus- ja turvallisuussuunnitelmilla.

Ajankohtaiset turvallisuusuhat ja haasteet (2025–2028)

Seuraavien vuosien aikana valmiussuunnittelussa on huomioitava erityisesti seuraavat uhat ja haasteet:

1. Kyberuhkien kasvu: Hyvinvointialueiden tietojärjestelmiin kohdistuvat kyberhyökkäykset ovat yleistyneet. Tietoturvan ja tietosuojan varmistaminen on kriittistä erityisesti potilastietojen ja kriittisten järjestelmien osalta.
2. Ilmastonmuutoksen vaikutukset: Äärisäämiöt, kuten myrskyt, tulvat ja pitkät hellejaksot, voivat aiheuttaa häiriöitä infrastruktuurille ja palvelutuotannolle.
3. Väestön ikääntyminen ja hoivatarpeen kasvu: Väestörakenteen muutos lisää painetta sosiaali- ja terveyspalveluiden jatkuvuuden turvaamiselle.
4. Geopoliittinen epävarmuus: Euroopan turvallisuustilanne on muuttunut, ja varautumisen merkitys korostuu myös hybridihaavoittamisen ja informaatiohävön näkökulmasta.
5. Toimitusketjujen haavoittuvuus: Globaaleihin toimitusketjuihin kohdistuvat häiriöt voivat vaikuttaa esimerkiksi lääkkeiden, suojavarusteiden ja teknologian saatavuuteen.

6. Pandemiariskit ja uudet tartuntataudit: COVID-19-pandemia osoitti, kuinka tärkeää on varautua nopeasti leviävien tautien hallintaan ja palveluiden jatkuvuuteen.
7. Työntekijöiden saatavuus: Sosiaali- ja terveysalalla on kasvava pula osaavasta työvoimasta. Henkilöstön saatavuus ja jaksaminen ovat keskeisiä tekijöitä palveluiden jatkuvuuden turvaamisessa.
8. Hyvinvointialueen taloudelliset haasteet: Talouden kiristyminen ja resurssien niukkuus edellyttävät entistä tarkempaa priorisointia ja tehokasta resurssien käyttöä myös valmiussuunnittelussa.

Valmiussuunnittelu on keskeinen osa Etelä-Savon hyvinvointialueen varautumista tulevaisuuden epävarmuuksiin. Suunnitelmallinen ja ennakoiva varautuminen mahdollistaa kriittisten toimintojen jatkuvuuden kaikissa olosuhteissa, nyt ja tulevaisuudessa. Kokonaisturvallisuuden ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa yhteistyötä, ajantasaista tietoa ja kykyä sopeutua nopeasti muuttuviin tilanteisiin.

2. Toimintaympäristö ja hyvinvointialueen organisaatio

Etelä-Savon hyvinvointialue kattaa 11 kuntaa ja on pinta-alaltaan laaja mutta harvaan asuttu alue. Alueen kokonaispinta-ala on 17 100 km², josta maapinta-alaa on 12 650 km². Väestötiheys on vain noin 10,4 asukasta/km², mikä tuo erityisiä haasteita palveluiden saavutettavuudelle ja logistiikalle.

Hyvinvointialueella asuu noin 129 000 ihmistä. Väestö on ikääntyvää, mikä lisää sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntää ja korostaa hoivan jatkuvuuden merkitystä. Alueella on myös noin 46 600 vapaa-ajan asuntoa, joista suuri osa on ulkopaikkakuntalaisten omistuksessa. Tämä kasvattaa väestömäärää erityisesti kesäkuukausina, jolloin palvelutarve voi hetkellisesti kasvaa merkittävästi.

Etelä-Savo on tunnettu laajoista järviolueistaan, erityisesti Saimaan vesistöstä. Vesistöt ovat alueen identiteetin ja matkailun kannalta merkittäviä, mutta ne tuovat myös haasteita pelastustoimelle ja logistiikalle. Vesistöjen läheisyys edellyttää erityistä varautumista esimerkiksi veneilyonnettomuuksiin, tulviin ja veden saastumiseen liittyviin riskeihin.

Etelä-Savon liikenneverkosto muodostuu pääasiassa maantie- ja rautatieyhteyksistä, jotka ovat elintärkeitä alueen saavutettavuuden, palveluiden järjestämisen ja kriisitilanteiden hallinnan kannalta. Maantieverkosto kattaa laajasti koko alueen, mutta pitkät välimatkat ja harva asutus tekevät liikenteestä haavoittuvaa erityisesti poikkeusoloissa. Pienemmillä paikkakunnilla tieverkoston kunnossapito ja talvikunnossapito voivat vaikuttaa merkittävästi palveluiden saatavuuteen.

Etelä-Savossa kulkee myös useita tärkeitä rautatieyhteyksiä, kuten Pieksämäen kautta kulkeva Savonrata on valtakunnallinen rautatieliikenteen solmukohta. Rautatiet tukevat erityisesti tavaraliikennettä ja henkilöliikennettä, mutta niiden käyttö kriisitilanteissa edellyttää toimivaa yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijoiden välillä.

Liikenneväylien merkitys korostuu erityisesti pelastustoimen, ensihoidon ja logistiikan näkökulmasta. Häiriötilanteissa, kuten myrskyissä, onnettomuuksissa tai suurissa väestöliikkeissä, liikenneverkoston toimivuus on keskeinen osa alueen kokonaisturvallisuutta. Lisäksi vesistöjen halkoma maasto voi hidastaa tai rajoittaa liikkumista tietyillä alueilla, mikä on huomioitava valmiussuunnittelussa.

Etelä-Savo sijaitsee Itä-Suomessa, ja sen sijainti keskellä maata tarjoaa strategista etua esimerkiksi alueellisen yhteistyön ja logistisen varautumisen näkökulmasta. Toisaalta etäisyys suurista kasvukeskuksista voi vaikeuttaa henkilöstön saatavuutta ja palveluiden keskittämistä.

Etelä-Savon hyvinvointialueen turvallisuusympäristö on monimuotoinen ja jatkuvasti muuttuva. Harva asutus, pitkät välimatkat ja ikääntyvä väestö asettavat erityisiä haasteita palveluiden saavutettavuudelle ja kriisitilanteisiin reagoimiselle. Vesistöjen runsaus lisää pelastustoimen vaatimuksia, erityisesti veneilykaudella ja tulvariskien yhteydessä. Liikenneverkoston haavoittuvuus, erityisesti maaseudulla, voi vaikeuttaa avun perillepääsyä häiriötilanteissa.

Lisäksi Etelä-Savon alueella on merkittävä määrä vapaa-ajan asutusta, mikä kasvattaa väestömäärää kausiluonteisesti ja lisää palvelutarvetta erityisesti kesäisin. Tämä vaatii joustavaa ja skaalautuvaa valmiussuunnittelua.

Geopoliittinen tilanne Euroopassa on viime vuosina muuttunut merkittävästi, ja se heijastuu myös Itä-Suomeen. Etelä-Savon sijainti suhteellisen lähellä itärajaa korostaa tarvetta varautua hybridivaikuttamiseen, kyberuhkiin ja mahdollisiin logistisiin häiriöihin. Informaatiovaikuttaminen, kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuus ja huoltovarmuuden turvaaminen ovat nousseet keskeisiksi turvallisuusteemoiksi. Näihin uhkiin vastaaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kansallisten viranomaisten, kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Turvallisuuskulmasta Etelä-Savon hyvinvointialueen on tärkeää ylläpitää ajantasaista tilannekuvaa, kehittää henkilöstön osaamista ja varmistaa, että kriittiset toiminnot ja palvelut ovat turvattuja kaikissa olosuhteissa, niin paikallisissa häiriöissä kuin laajemmissa kansallisissa ja kansainvälisissä kriiseissä.

Hyvinvointialueilla on itsehallinto. Sen ylintä päätösvaltaa käyttää aluevaltuusto, joka vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta. Hyvinvointialueen asukkailla on äänioikeus aluevaaleissa, joissa valitaan valtuutetut aluevaltuustoon.

Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu aluksi pääosin valtion rahoitukseen, jonka perusteet on määritelty lainsäädännössä.

2.1 Väestö

Etelä-Savon väestörakenne poikkeaa merkittävästi koko maan keskiarvosta. Alueella on selvästi ikääntyneempi väestö, ja suurimmat ikäryhmät sijoittuvat 60 ikävuodesta ylöspäin. Vuoden 2024 lopussa yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä oli huomattava, ja erityisesti naisten osuus kasvaa jyrkästi 75 ikävuoden jälkeen. Esimerkiksi 85–89-vuotiaiden ryhmässä naisia oli 2,5 % väestöstä, kun miehiä oli vain 0,8 %. Yli 90-vuotiaiden naisten osuus oli 1,9 %, kun taas miehiä tässä ikäryhmässä oli vain 0,3 %.

Nuorempien ikäluokkien osuus on pieni. Alle 40-vuotiaiden osuus väestöstä on selvästi vähäisempi kuin vanhemmissa ikäryhmissä, mikä kertoo vähenevästä syntyvyydestä ja muuttotappiosta. Tämä kehitys heikentää alueen huoltosuhdetta ja lisää painetta sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen erityisesti ikääntyneiden palveluiden osalta.

Väestön sukupuolijakauma on tasainen työikäisissä ryhmissä, mutta vanhemmissa ikäluokissa naisten osuus kasvaa selvästi.

Vanhuspainotteinen ikärakenne vaikuttaa alueen huoltosuhteeseen. Etelä-Savossa on myös keskimääräistä vähemmän korkeasti koulutettuja, ja työpaikoista keskimääräistä selvästi suurempi osuus on alkutuotannossa.

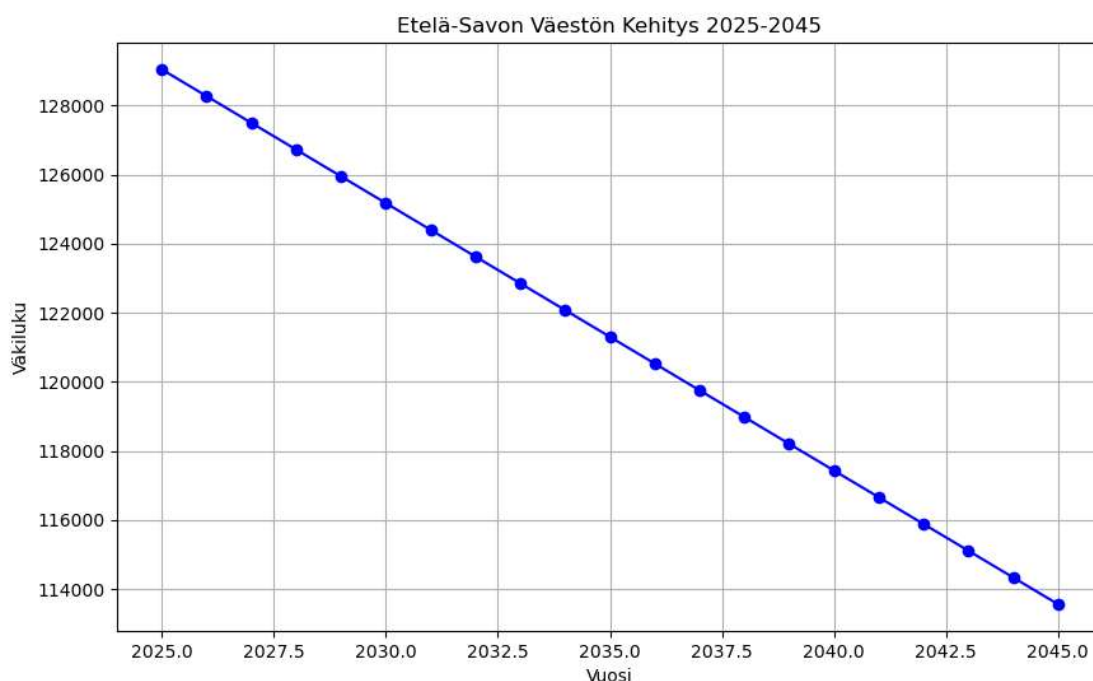

Maakunnassa on myös paljon vapaa-ajan asutusta ja suuri kausiväestön osuus. Alueella on noin 46 600 loma-asuntoa ja suhteessa väkilukuun se on eniten Suomessa. Etelä-Savossa on noin 35,4 kesämökkiä 100 asukasta kohti. Kausiväestön osuus on myös Etelä-Savossa suuri. Kesäasukkaita suhteessa pysyvään asukasväestöön on myös Suomen eniten.

Etelä-Savon väestökehityksen ennustetaan jatkuvan laskevana seuraavien vuosikymmenten ajan. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan alueen väkiluku vähenee nykyisestä noin 129 000 asukkaasta 112 880 asukkaaseen vuoteen 2045 mennessä, (kuva 1).

Väestön ikärakenne muuttuu entistä vanhusvoittoisemmaksi. Etelä-Savossa olisi ennusteen mukaan edelleen maakunnista suurin 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä, mikä lisää painetta erityisesti ikääntyneiden palveluiden, hoivan ja terveydenhuollon resursointiin.

Väestöllinen huoltosuhde – eli työikäisten määrän suhde ei-työikäisiin – heikkenee merkittävästi. Vuonna 2045 Etelä-Savon huoltosuhteen ennustetaan olevan 84,9, kun koko maan keskiarvo on 60,1. Tämä tarkoittaa, että jokaista sataa työikäistä kohden on lähes 85 huollettavaa, mikä on korkein luku Suomessa. Tämä kehitys vaikuttaa suoraan hyvinvointialueen taloudelliseen kantokykyyn, henkilöstön saatavuuteen ja palveluiden järjestämisen kestävyYTEEN.

KUVA 1. Etelä-Savon väestöennuste vuoteen 2045

2.2 Talous

Etelä-Savon hyvinvointialueen talous on vuonna 2025 monin tavoin haastavassa asemassa. Hyvinvointialueen budjetti on 892,3 miljoonaa euroa, mutta talouden lähtötilanne on kireä. Vuonna 2023

arvioitu rahoitusvaje oli noin 35 miljoonaa euroa, ja sen ennustetaan kasvavan edelleen palvelutarpeen lisääntyessä. Väestön ikääntyminen, henkilöstökustannusten nousu ja lakisääteisten palveluiden laajeneminen rasittavat taloutta merkittävästi.

Toimintamenoista suurimman osan muodostavat terveystalvelut, joiden osuus on 43 prosenttia eli 382 miljoonaa euroa. Ikääntyneiden palvelut muodostavat 21 prosenttia eli 191 miljoonaa euroa, ja sosiaalipalvelut 19 prosenttia eli 167 miljoonaa euroa. Konsernipalveluiden osuus on 15 prosenttia eli 139 miljoonaa euroa, ja pelastus- ja turvallisuuspalveluiden osuus on 2 prosenttia eli 14 miljoonaa euroa.

Vuosien 2025–2027 aikana hyvinvointialueiden taloutta rasittavat erityisesti korkea kustannustaso ja geopoliittinen epävarmuus, jotka vaikeuttavat ennakoivaa taloussuunnittelua. Lisäksi palkkaratkaisut ja palkkaharmonisointi aiheuttavat lisäkustannuksia, joita ei ole vielä täysimääräisesti huomioitu rahoitusvarauksissa. Lainsäädännön muutokset, kuten henkilöstömitoituksen kiristyminen ja hoitotakuun laajeneminen, lisäävät henkilöstötarvetta ja nostavat kustannuksia entisestään.

Hyvinvointialueella on myös merkittäviä ICT- ja rakennusinvestointien tarpeita, jotka ylittävät nykyiset rahoitusmahdollisuudet. Tämä vaatii pitkäjänteistä investointisuunnittelua ja priorisointia. Koska hyvinvointialueiden rahoitus perustuu pääosin valtionrahoitukseen, jonka riittävyys suhteessa kasvaviin kustannuksiin on epävarmaa, Etelä-Savon hyvinvointialueen on tärkeää seurata taloutta tarkasti ja toteuttaa rakenteellisia uudistuksia. Näin voidaan turvata palveluiden jatkuvuus ja taloudellinen kestävyys myös tulevana vuosina.

2.3 Henkilöstö

Hyvinvointialueella työskentelee noin 7 800 työntekijää, ja se on Etelä-Savon suurin työnantaja. Etelä-Savon hyvinvointialueella työskentelee yli 7 800 sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen ammattilaista, joista noin 6 600 on vakituisessa ja noin 1 200 määräaikaisessa työsuhteessa. Hyvinvointialue on maakunnan suurin työnantaja. Suurin toimiala on terveystalvelut, joissa työskentelee lähes 3 200 henkilöä. Ikääntyneiden palveluissa henkilöstöä on yli 1 800, sosiaalipalveluissa yli 1 400, konsernipalveluissa alle 800 ja pelastus- ja turvallisuuspalveluissa yli 600.

Henkilöstön saatavuus ja pysyvyys ovat keskeisiä haasteita hyvinvointialueen palveluiden turvaamisessa. Erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon, ikääntyneiden palveluiden sekä pelastustoimen ammattilaisista on pulaa, ja rekrytointivaikeuksien arvioidaan kasvavan lähivuosina palvelutarpeen lisääntyessä ja henkilöstön eläköityessä. Osaavan työvoiman saatavuus vaikuttaa suoraan palveluiden laatuun, jatkuvuuteen ja turvallisuuteen.

Hyvinvointialueen henkilöstöstrategian keskiössä on niin sanottu Eloisa-kulttuuri, jonka tavoitteena on vahvistaa työntekijöiden sitoutumista, työhyvinvointia ja osallistumista toiminnan kehittämiseen. Eloisa-kulttuurin kehittäminen nähdään keinona vahvistaa työnantajakuvaa ja parantaa alueen veto- ja pitovoimaa. Kulttuurin vaaliminen edellyttää laadukasta esihenkilötyötä, selkeitä rooleja ja vastuita sekä yhteisiä odotuksia työnantajan ja työntekijän välillä.

Kehittämisen painopisteitä ovat esihenkilötyön laadun parantaminen, rekrytointi- ja perehdytysprosessien yhtenäistäminen sekä Eloisa-kulttuurin käsikirjan laatiminen. Tavoitteena on varmistaa, että jokainen työntekijä saa selkeän ja sujuvan alun työuralleen sekä kokee työnantajalupauksen toteutuvan käytännössä.

Näillä toimenpiteillä pyritään vastaamaan muuttuviin osaamistarpeisiin ja turvaamaan henkilöstön riittävyys myös tulevaisuudessa.

2.4 Toimitilat ja palveluverkko

Etelä-Savon hyvinvointialueella, Eloisalla, on tällä hetkellä noin 170 toimipistettä eri puolilla maakuntaa. Toimitilaverkosto kattaa laajasti kaikki 11 kuntaa ja muodostaa perustan sosiaali-, terveys- ja pelastustoimen palveluiden järjestämiselle. Laaja ja hajautettu palveluverkko on välttämätön harvaan asutulla alueella, mutta se tuo mukanaan myös merkittäviä haasteita tilojen ylläpidon, kustannustehokkuuden ja palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden näkökulmasta.

Vuosien 2025–2027 aikana palveluverkkoa kehitetään tavoitteena toiminnallisesti ja taloudellisesti kestävä kokonaisuus, joka vastaa muuttuvaan väestörakenteeseen, palvelutarpeeseen ja henkilöstöresursseihin. Kehittämisessä painotetaan erityisesti palveluiden saavutettavuutta, esteettömyyttä ja digitaalisia ratkaisuja, joiden avulla voidaan täydentää fyysistä palveluverkkoa ja parantaa palveluiden saatavuutta erityisesti syrjäseuduilla.

Toimitilojen osalta painopiste on tilatehokkuuden parantamisessa, tilojen yhteiskäytössä ja investointien priorisoinnissa. Uudisrakentamista ja peruskorjauksia suunnitellaan erityisesti niille alueille, joissa väestön ikääntyminen ja palvelutarpeen kasvu ovat suurimmat. Samalla tarkastellaan mahdollisuuksia karsia päällekkäisiä tai vajaakäytössä olevia tiloja, jotta resurssit voidaan kohdentaa vaikuttavasti.

Palveluverkon kehittämisessä tehdään tiivistä yhteistyötä kuntien, sidosryhmien ja asukkaiden kanssa. Tavoitteena on rakentaa alueellisesti tasapainoinen ja joustava palvelurakenne, joka tukee sekä peruspalveluiden että erityispalveluiden saatavuutta koko hyvinvointialueella.

Etelä-Savon pelastustoimen palveluverkko muodostaa keskeisen osan hyvinvointialueen kokonaisturvallisuutta. Palveluverkko perustuu riskianalyysiin ja riskialuejakoon, jotka on määritelty pelastustoimen palvelutasopäätöksessä vuosille 2023–2026. Riskianalyysi ottaa huomioon muun muassa asukastiheyden, rakennuskannan, liikennevirrat sekä toteutuneet onnettomuudet. Näiden perusteella määritellään alueelliset riskitasot ja niihin suhteutettu pelastustoiminnan valmius.

Palveluverkko kattaa koko Etelä-Savon alueen ja sen tehokkuutta on tarkasteltu pitkäjänteisesti alueellisen pelastustoimen aikakaudella vuosina 2003–2022. Tänä aikana on muodostunut kattava kuva siitä, miten pelastustoimen yksiköt sijoittuvat suhteessa alueen riskeihin ja väestöön. Palveluverkon kehittämisessä painotetaan erityisesti toimintavalmiusaikojen täyttymistä, resurssien oikeaa kohdentamista ja henkilöstön saatavuutta.

Palvelutasopäätöksen mukaisesti pelastustoimen tavoitteena on ylläpitää ja kehittää palveluverkkoa siten, että se vastaa muuttuvaan riskikuvaan ja väestörakenteeseen. Tämä tarkoittaa muun muassa kaluston ja asemaverkoston ajanmukaistamista, henkilöstön koulutuksen kehittämistä sekä yhteistyön tiivistämistä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Erityistä huomiota kiinnitetään myös syrjäseutujen saavutettavuuteen ja kausiväestön vaikutuksiin, jotka voivat hetkellisesti lisätä pelastustoimen kuormitusta.

Pelastustoimen palveluverkko on keskeinen osa hyvinvointialueen varautumista ja valmiussuunnittelua, ja sen kehittäminen vuosina 2025–2027 perustuu sekä lainsäädännön vaatimuksiin että alueelliseen riskiperusteiseen arviointiin.

2.5 Hyvinvointialueen digitaalinen ympäristö

Etelä-Savon hyvinvointialueen digitaalinen ympäristö koostuu yhteensä noin 350 tietojärjestelmää, 6 500 työasemaa, 5 000 mobiililaitetta ja 8 000 käyttäjätunnusta.

Etelä-Savon hyvinvointialueen digitaalinen toimintaympäristö on keskeinen osa palvelutuotantoa ja kokonaisturvallisuutta. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelut hyödyntävät yhä enemmän verkkopohjaisia järjestelmiä, ja toiminnan digitalisoituminen etenee nopeasti. Tämä kehitys tuo mukanaan merkittäviä hyötyjä, mutta samalla digitaalisen turvallisuuden merkitys korostuu, sillä uhkakuvat verkossa ovat kasvamassa lähitulevaisuuden suurimmaksi turvallisuushaasteeksi.

Digitaalinen toimintaympäristö koostuu laajasta järjestelmäkokonaisuudesta ja tuhansista työasemista, joiden kautta tuotetaan, käsitellään ja säilytetään kriittistä tietoa. Tietosuoja ja tietoturva ovat keskeisiä elementtejä, joiden avulla suojataan hyvinvointialueen sähköinen infrastruktuuri, potilas- ja asiakastiedot sekä operatiivinen toiminta. Hyvin suunniteltu tietoturvapoliittikka ja selkeät toimintamallit muodostavat perustan turvalliselle ja toimintavarmalle digitaaliselle ympäristölle.

Valmiussuunnittelun näkökulmasta digitaalisen toimintaympäristön jatkuvuus on turvattava kaikissa olosuhteissa. Tämä edellyttää vikasietoisia järjestelmäratkaisuja, toipumissuunnitelmia, vaihtoehtoisia toimintamalleja järjestelmäkatojen aikana sekä säännöllistä harjoittelua. Tavoitteena on varmistaa, että kriittiset palvelut, kuten potilastietojärjestelmät, hälytysjärjestelmät ja viestintäkanavat, toimivat häiriötilanteissakin.

Digitaalisen turvallisuuden kehittäminen vuosina 2025–2028 painottuu erityisesti kyberuhkien torjuntaan, henkilöstön osaamisen vahvistamiseen, järjestelmien resilienssin parantamiseen sekä tietoturvapoliittikan jalkauttamiseen koko organisaatiossa. Näillä toimenpiteillä pyritään varmistamaan, että Eloisan digitaalinen toimintaympäristö tukee turvallista, tehokasta ja keskeytyksetöntä palvelutuotantoa kaikissa tilanteissa.

2.6 Valmiussuunnittelun ja varautumisen päätöksenteko, hallinto ja vastuut

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelua ja varautumista ohjaavat aluevaltuusto, aluehallitus ja hyvinvointialuejohtaja, joka toimii aluehallituksen alaisuudessa. Aluevaltuusto vastaa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestämisestä sekä palvelutuotannon strategisesta ohjaamisesta. Johtaminen perustuu hyvinvointialuestrategiaan, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategiaan, pelastustoimen palvelutasopäätökseen, talousarvioon ja -suunnitelmaan sekä hyvän hallinnon ja johtamisen periaatteisiin.

Hyvinvointialueen hallintosäännössä (2025) varautuminen, valmiussuunnittelu ja kokonaisturvallisuus on tunnistettu poikkihallinnolliseksi, koko organisaation läpileikkaavaksi tehtäväksi. Vastuut on määritelty selkeästi siten, että ne kohdentuvat toimivaltaisille viranomaisille sosiaali-, terveys-, ikäntyneiden- ja pelastustoimen toimialoilla. Konsernipalvelut muodostavat viidennen toimialan, jossa vastataan muun muassa palvelutuotannon ja johtamisen tukipalveluista.

Valmiussuunnittelun operatiivisesta toteutuksesta vastaa kunkin toimialan toimialajohtaja. Hyvinvointialueen johtoryhmä vastaa valmiussuunnittelun yhteensovittamisesta, väestönsuojelun järjestelyistä ja toimialojen välisestä koordinaatiosta. Johtoryhmä toimii myös keskeisenä toimielimenä häiriötilanteiden hallinnassa ja poikkeusoloihin varautumisessa.

Etelä-Savon hyvinvointialueella on käytössään johtokeskus, jonka perustaminen ja toiminta on määritelty valmiussuunnitelmassa. Johtokeskus perustetaan poikkeusoloissa Valmiuslain (1552/2011) 3 §:n mukaisesti väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi. Normaalioloissa johtokeskus voidaan perustaa tarvittaessa merkittävässä häiriö- ja onnettomuustilanteissa hyvinvointialuejohtajan tai hänen sijaisensa päätöksellä.

Vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa voidaan poiketa hallintosäännön normaalista toimivaltajaosta. Hyvinvointialuejohtajalla on ensisijainen päätösvalta palveluiden turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi. Toimialajohtajalla on vastaava päätösvalta omalla toimialallaan, ellei hyvinvointialuejohtaja toisin päättä. Aluehallitus voi lisäksi vahvistaa poikkeavan päätösvallan käytön määrääjäksi yli kuukauden kestävässä häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa. Päätösvaltaa voidaan myös palauttaa normaaliksi, mikäli poikkeusolojen perusteet lakkaavat.

Tämä hallinnollinen rakenne ja selkeä vastuunjako muodostavat perustan Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelulle ja varautumisen johtamiselle kaikissa turvallisuustilanteissa. Valmiussuunnittelun ja varautumisen vastuut on esitetty taulukossa 1.

Aluevaltuusto	päätää kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista
Aluehallitus	- vastaa hyvinvointialueen kokonaisturvallisuudesta ja varautumisesta yhteistyössä alueen kuntien, elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa, - päätää varautumisen ja valmiussuunnittelun järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti ottaen huomioon sopimuksellisen varautumisen, - päätää kokonaisturvallisuuden järjestämisen käytännön toteutuksesta aluevaltuuston päättämien periaatteiden mukaisesti, - valvoo, että turvallisuus- ja varautumisjärjestelyt toimeenpannaan ohjeistuksen mukaisesti, - antaa osana sisäisen valvonnan raportointia toimintakertomuksessa tiedot turvallisuus- ja varautumisjärjestelyistä, keskeisistä, johtopäätöksistä sekä myös selvityksen merkittävimmistä turvallisuuteen ja varautumiseen liittyvistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä.
Hyvinvointialuejohtaja	- vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja johtaa sekä kehittää toimintaa aluehallituksen alaisuudessa, - vastaa, että riskienhallinta, sisäinen valvonta ja varautuminen on asianmukaisesti järjestetty.
Toimialajohtajat	- vastaavat toimialueensa toiminnasta ja taloudesta sekä johtavat ja kehittävät toimintaa aluehallituksen/jaoston/lautakuntien ja hyvinvointialuejohtajan alaisuudessa, - vastaa toimialansa riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan (omavalvonta), varautumisen ja valmiussuunnittelun sekä sopimushallinnan toteutumisen toimeenpanosta.
Johtajaylilääkäri	vastaa valmius- ja varautumissuunnittelusta terveydenhuollon osalta ja sen yhteensovittamisesta yhteistyöalueella sekä terveydenhuollon tilannekuvan ylläpitämisestä hyvinvointialueella.

Palvelualuejohtajat ja -päälliköt	- johtaa palvelualueensa toimintaa ja vastaa sen toiminnasta ja taloudesta - vastaa osaltaan riskien arvioinnista, tunnistamisesta ja toimenpiteiden toteutuksesta mukaan lukien varautuminen.
Esihenkilöt	vastaa osaltaan riskien arvioinnista, tunnistamisesta ja toimenpiteiden toteutuksesta (mukaan lukien varautuminen) ja toimivuudesta omien yksiköiden osalta hyvinvointialueen periaatteiden, sopimusten, ohjeiden ja linjattujen käytäntöjen mukaisesti.
Henkilöstö	noudattaa turvallisuuteen, varautumiseen, valmiuteen ja riskienhallintaan liittyviä organisaation ohjeita, sopimuksia ja käytäntöjä.

TAULUKKO 1. Varautumisen ja valmiussuunnittelun vastuut

Etelä-Savon hyvinvointialueen toimielinrakenteeseen kuuluvat aluevaltuusto, aluehallitus ja palvelulautakunta. Aluehallitus vastaa hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden järjestämisestä, hallinnasta ja varautumisesta. Se huolehtii siitä, että valmiussuunnitelmien avulla hyvinvointialueen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Lisäksi aluehallitus vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä.

Hyvinvointialueen keskeinen tehtävä palveluiden järjestäjänä on turvata palveluiden ja toiminnan jatkuvuus sekä mahdollistaa tehokas toipuminen häiriötilanteista. Poliittisen päätöksenteon vastuut ja toimijoiden keskinäinen työnjako varautumiseen ja kokonaisturvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä on määritelty tarkemmin hyvinvointialueen hallintosäännössä (Liite 2).

Kuvissa 2 ja 3 on esitetty hyvinvointialueen toimielimet ja organisaatiokaavio, jotka havainnollistavat päätöksenteon rakennetta ja vastuujakoa varautumisen näkökulmasta.

KUVA 2. Etelä-Savon hyvinvointialueen toimielimet

KUVA 3. Etelä-Savon hyvinvointialueen organisaatio

3 Lainsäädäntö ja varautumisen säädöspäätökset

Valmiuslain (1552/2011) 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja liikelaitosten sekä hyvinvointialueiden, hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien on varmistettava tehtävänsä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Tämä toteutetaan valmiussuunnitelmien, poikkeusolojen toiminnan etukäteisvalmistelujen sekä muiden varautumistoimenpiteiden avulla.

Etelä-Savon hyvinvointialueen on hyvinvointialueiden järjestämislain (612/2021) 50 §:n mukaisesti varauduttava häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ennakolta laadittavilla valmiussuunnitelmissa ja muilla toimenpiteillä. Tämä varautuminen tapahtuu yhteistyössä alueen kuntien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen muiden hyvinvointialueiden kanssa. Hyvinvointialueen on varmistettava palvelujen jatkuvuus myös silloin, kun palveluja tuotetaan ostopalveluina yksityisiltä palveluntuottajilta. Valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä häiriötilanteisiin varautumisen sisällöstä 1.1.2023 alkaen.

Hyvinvointialue toimii yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten, elinkeinoelämän, vapaaehtoistoimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa sekä normaalioloissa että poikkeusoloissa. Lisäksi hyvinvointialueen on huolehdittava vaaranalaisilta alueilta siirretyn väestön turvallisuudesta sekä toimialakohtaisista lakisäätöistä tehtävistä.

Pelastuslain (379/2011) 46 ja 47 §:ssä säädetään valtion ja kuntien viranomaisten, laitosten ja liikelaitosten velvollisuudesta osallistua pelastustoiminnan suunnitteluun pelastuslaitoksen johdolla. Näiden toimijoiden on

toimittava onnettomuus- ja vaaratilanteissa siten, että pelastustoiminta voidaan toteuttaa tehokkaasti. Pelastuslaitoksen on laadittava suunnitelmat alueensa pelastustoiminnan järjestämisestä ja johtamisesta.

Lisäksi pelastuslain 65 § velvoittaa hyvinvointialueen toimialoja varautumaan väestönsuojeluun laatimalla tarvittavat suunnitelmat tehtäviensä hoitamiseksi. Pelastustoimen viranomaiset vastaavat väestönsuojelutehtävien edellyttämän toiminnan ja suunnitelmien yhteensovittamisesta.

Keskeisiä hyvinvointialueen valmiussuunnittelua koskevat lait ja säädöspäätökset:

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen

- [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä \(/2021/612\)](#)
- [Laki pelastustoimen järjestämisestä \(2021/613\)](#)

Voimaantulo ja toimeenpano

- [Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulusta \(2021/616\)](#)

Maakunta- ja hyvinvointialuejako

- [Laki hyvinvointialueesta \(2021/611\)](#)
- [Hyvinvointialue- ja maakuntajakolaki \(2021/614\)](#)

Maakuntien hallinnon ja talouden järjestäminen

- [Laki hallintolain muuttamisesta \(/2021/637\)](#)
- [Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain muuttamisesta \(2021/711\)](#)

Maakuntien rahoitus

- [Laki hyvinvointialueiden rahoituksesta \(2021/617\)](#)
- [Laki tuloverolain muuttamisesta \(2021/619\)](#)

Kuntien valtionosuusjärjestelmän muuttaminen

- [Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta \(2021/618\)](#)

Poikkeusolot

- [Valmiuslaki \(2011/1552\)](#)

Muita keskeisiä hyvinvointialueen valmiussuunnittelua koskevia säädöksiä:

- Pelastuslaki 2011/379
- Asetus pelastustoimesta 2011/407
- Asetus pelastustoimen suunnitelmista 2018/1363
- Asetus yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisesta 2024/570
- Asetus hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteissa 2023/308

- Laki huoltovarmuuden turvaamisesta 1992/1390
- Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 1048/2018
- Puolustustilalaki 1991/1083
- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301
- Terveysturvallisuuslaki 2010/1326
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 2021/612
- Laki hyvinvointialueesta 2021/611
- Tartuntatautilaki 2016/1227

Valmiussuunnitelman koostamista ohjaavana ja tukevana materiaalina on käytetty seuraavia dokumentteja:

- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia, Valtioneuvoston periaatepäätös 2025:1
- Sisäisen turvallisuuden strategia, Valtioneuvoston periaatepäätös 5.10.2017
- Valtioneuvoston puolustusselonteko, Puolustusministeriön julkaisu 2024:5
- CBRNE- strategia 2024, Puolustusministeriön julkaisu 2024:3
- Suomen kyberturvallisuusstrategia 2024–2035, Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2024:11
- Ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko, Valtioneuvoston julkaisu 2024:33
- Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta, Valtioneuvoston julkaisu 2021:48
- Ajankohtais selonteko turvallisuusympäristön muutoksesta, Valtioneuvoston julkaisu 2022:18
- Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko, Valtioneuvoston julkaisu 2022:59
- Kansallinen riskiarvio 2023, Sisäministeriön julkaisu 2023:4
- Etelä-Savon alueellinen riskiarvio 2023
- Etelä-Savon pelastustoimen palvelutasopäätös vuosille 2023–2026
- Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje, Sisäministeriön julkaisu 2025:2

4 Valmiussuunnitteluprosessi ja suunnitelman päivittäminen

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelu on jatkuva ja systemaattinen prosessi, jonka tavoitteena on turvata palveluiden ja toiminnan jatkuvuus kaikissa turvallisuustilanteissa. Valmiussuunnitelmaa ja sen liitteitä päivitetään vuosien 2025–2026 aikana vastaamaan muuttuvaa turvallisuusympäristöä, lainsäädännön vaatimuksia ja kansallista ohjausta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on ohjannut valmiussuunnitelmien laatimista kansallisesti yhtenäisellä tavalla. Sisällöllinen ohjaus tapahtuu käytännössä yliopistosairaaloita ylläpitävien hyvinvointialueiden kautta, jotka toimivat alueellisina koordinaattoreina. Valmiussuunnitelmakokonaisuus tulee tallentaa valtakunnalliseen VALSU.fi-portaaliin vuoden 2025 loppuun mennessä. Portaalin käyttö on rajattua ja edellyttää vahvaa tunnistautumista. Sen tietoturvasäilytys mahdollistaa asiakirjojen tallennuksen, joiden turvallisuusluokka on TL IV (Käyttö rajoitettu).

Valmiussuunnittelun päivittäminen ei ole kertaluonteinen tehtävä, vaan se on osa jatkuvaa varautumisen kehittämistä. Päivitystyössä huomioidaan ajankohtaiset uhkakuvat, toimintaympäristön muutokset, ennakointi sekä aiemmista häiriötilanteista saadut kokemukset. Suunnitelmien ajantasaisuus, käytännön toimivuus ja henkilöstön osaaminen varmistetaan säännöllisellä tarkastelulla, koulutuksella ja harjoituksilla.

Hyvinvointialueen valmiussuunnittelun prosessi kytkeytyy tiiviisti koko organisaation johtamiseen, riskienhallintaan ja kokonaisturvallisuuden hallintaan. Se tukee myös yhteistyötä alueen kuntien,

viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa, jotta varautuminen on yhtenäistä ja vaikuttavaa koko Etelä-Savon alueella.

4.1 Salassapito

Tämän valmiussuunnitelman yleinen tekstiosa on julkinen asiakirja. Sen sijaan liitteet, muut täydentävät osat sekä toimialojen valmiussuunnitelmat ja niiden liitteet ovat salassa pidettäviä. Asiakirjojen salassapito perustuu lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), 24 §:ään sekä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuun (KHO 2017:3819), jossa valmiussuunnitelmat on määritelty salassa pidettävien asiakirjojen piiriin.

Salassa pidettävät valmiussuunnitelman osat ja liitteet merkitään merkinnällä **"TL IV, Käyttö rajoitettu"**, joka osoittaa asiakirjan turvallisuusluokan ja käyttörajoituksen.

5 Normaali- ja poikkeusolojen määritelmät

Etelä-Savon hyvinvointialueen toimialojen on varauduttava suoriutumaan niille kuuluvista tehtävistä kaikissa turvallisuustilanteissa. Tilanteet luokitellaan sen mukaan, kuinka vakavaksi tai laajaksi uhka arvioidaan. Turvallisuustilanteet jaetaan yleisesti kolmeen luokkaan: normaaliolot, häiriötilanteet ja poikkeusolot.

Varautuminen eri turvallisuustilanteisiin perustuu normaaliolojen järjestelyihin. Viranomaiset, jotka vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävistä normaalioloissa, vastaavat niistä myös häiriö- ja poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen työntekijät toimivat omissa tehtävissään kaikissa tilanteissa, lukuun ottamatta niitä henkilöitä, jotka poikkeusoloissa siirtyvät Puolustusvoimien palvelukseen.

Normaalioloilla tarkoitetaan tilannetta, jossa uhkia voidaan ehkäistä ja torjua viranomaisten tavanomaisin toimivaltuuksin ja resurssein.

Häiriötilanne on uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tai strategisia tehtäviä. Sen hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistyötä ja viestintää. Häiriötilanteita voi esiintyä sekä normaalioloissa että poikkeusoloissa. Esimerkkejä häiriötilanteista ovat vakavat luonnononnettomuudet, kuten myrskytuhot tai vedenpinnan äkillinen nousu, sekä ihmisen toiminnasta aiheutuvat tilanteet, kuten mellakat tai terrorismi.

Poikkeusolot tarkoittavat valmiuslaissa (1552/2011) määriteltyä yhteiskunnan tilaa, jossa häiriöt tai uhat ovat niin vakavia tai laajoja, että viranomaisten on tarpeen käyttää tavanomaisesta poikkeavia toimivaltuuksia. Poikkeusolojen toteaminen kuuluu valtioneuvostolle, joka tekee päätöksen yhteistyössä tasavallan presidentin kanssa. Poikkeusolojen aikana voidaan ottaa käyttöön valmiuslain II osan säännökset valtioneuvoston asetuksella (käyttöönottoasetus).

Valmiuslain 3 §:n mukaan poikkeusoloja ovat:

1. Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava tilanne ja sen välitön jälkitila.
2. Huomattava aseellisen hyökkäyksen uhka, jonka torjuminen edellyttää valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöä.

3. Väestön toimeentuloon tai talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan toimivuuden.
4. Erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila.
5. Vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.
6. Muu erityisen vakava uhka tai tapahtuma, joka kohdistuu esimerkiksi:
 - julkisen vallan päätöksentekokykyyn,
 - rajaturvallisuuteen tai yleiseen järjestykseen,
 - välttämättömien sosiaali-, terveys- tai pelastustoimen palvelujen saatavuuteen,
 - elintärkeiden hyödykkeiden (energia, vesi, elintarvikkeet, lääkkeet) saatavuuteen,
 - maksujärjestelmien tai liikennejärjestelmien toimivuuteen,
 - tai näitä ylläpitävien tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuteen.

Jos tällaiset uhat tai niiden yhteisvaikutus estävät tai lamaannuttavat yhteiskunnan toiminnan laajasti ja olennaisesti, katsotaan kyseessä olevan poikkeusolot.

5.2 Valmiuden säätely

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiutta säädetään nelitasoisesti. Valmiuden säätelyllä tarkoitetaan valmiustason kohottamista tai alentamista normaalioloissa, häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tavoitteena on vastata kuhunkin tilanteeseen tarkoituksenmukaisella tavalla ja varmistaa, että hyvinvointialueen toiminnot jatkuvat mahdollisimman häiriöttömästi.

Hyvinvointialueen tulee ohjata ja varmistaa, että paikallisten, alueellisten ja valtakunnallisten kyvykkyyksien käyttö, työnjako ja valmiuden säätelyn porrastus (perusvalmius, tehostettu seuranta, tehostettu valmius ja täysvalmius) on sovittu osana valmiussuunnittelua. Kuvassa 4 on esitetty valmiuden säätelyn tasot.

Perusvalmius	Tehostettu seuranta	Tehostettu valmius	Täysvalmius
• Normaali-tilanne ja valmius • Aktiivinen ESVA-TIKE24/7 (sote-pela) • Tarvittaessa käynnistetään tehostettu seuranta esim. hitaasti kehittyvä tilanne	• Aktiivinen tilanteen seuranta • Valmistautuminen valmiuden kohottamiseen • Tiivistetään tilannekuvan keräämistä • Tilannepäiväkirja merkintä • Ilmoitus häiriötilannejohtoryhmälle • Tilanteen mukaan tarvittaessa ennakkoilmoitus laajoissa tilanteissa ITÄ JOKE ja ITÄ VAKE (valmiuskeskus)	• ESHA häiriötilannejohtoryhmälle hälytys tehostetusta valmiudesta, tarvittaessa koolle kutsuminen • Tehostettu tilannekuva • Tilannepäiväkirjan ylläpito (Krivat) • Lisähenkilöresurssien ennakkohälytykset toimialakohtaisesti • Tehostetun valmiuden toimialan valmiussuunnitelmat ja ohjeet käyttöön • Mahdollisesti Ei- kriittisten palveluiden ja toimintojen supistaminen • Ilmoitus tapahtumakunnan tai kuntien johtoryhmille • Ilmoitus ja yhteistyö ITÄ VAKE (sote) • Ilmoitus ja yhteistyö ITÄ JOKE (pela) • Ennakkoilmoitus Vapealle, jos tilanne vaatii mahdollisesti heidän käyttöä • Viestintäyksikön ja muiden tarpeellisten tukipalveluiden aktivointi • Tehostettu viestintä	• ESHA häiriötilannevalmiusryhmä kokoontuu säännöllisesti • Perustetaan Pel-Joke (P31 tai nimetty pelastustoiminnan johtajan päätöksellä) • Perustetaan tarvittaessa ESHA JOKE (sote-pela-muut toimijat) • Täysvalmiussuunnitelmien käyttöönotto • Lisäresurssien turvaaminen ja Ei- kriittisten toimintojen priorisointi kriittisiin toimintoihin • Virkatyön priorisointi • Halatyo • Virka-apu toiselta hyvinvointialueelta tai -alueilta • Muut viranomaiset (virka-apu) • Yhteisen tilannepäiväkirjan ylläpito (Krivat) • Tilannekuva • ESHA TIKI, ESHA JOKE • ITÄ JOKE ja ITÄ VAKE • Tiivis yhteistyö tapahtumakunnan / kuntien kanssa, muut viranomaiset, 3 sektori, elinkeinoelämän kanssa. • 3. sektorin käyttö viranomaisten tukena • Kunnan/ kuntien häiriötilannekeskusten mahdollinen käyttöönotto • Tehostettu häiriötilanneviestintä yhdessä muiden toimijoiden kanssa • (Etelä-Savon häiriötilanneviestintä)

Valmiuden säätelyistä päättää hyvinvointialuetta koskevien häiriötilanteiden osalta hyvinvointialuejohtaja tai johtoryhmä

Pelastustoiminnan johtajan toimivaltaan kuuluvien onnettomuus- ja häiriötilanteiden aikaisten valmiuden nostosta päättää pelastustoimen johtaja

Valmiuden nostokäskey voi tulla myös puolustusvoimilta

KUVA 4. Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiuden säätelyn tasot

Perusvalmius tarkoittaa normaaliolojen mukaista suunnitelmavalmiutta, toiminnallisia valmiuksia ja ennakkojärjestelyjä erityistilanteita ja poikkeusoloja varten. Useimmat normaaliolojen häiriötilanteet hoidetaan perusvalmiuden tasolla. Tällöin valmiussuunnitelmat ovat ajan tasalla, varautumistoimenpiteet toteutettu ja kriisiviestinnän valmiudet olemassa.

Tehostettu seuranta otetaan käyttöön, kun mahdollinen häiriötilanne on havaittu. Tällöin aloitetaan aktiivinen tilanneseuranta ja valmistaudutaan valmiuden mahdolliseen kohottamiseen. Tehostettuun seurantaan kuuluu tilanteen kehityksen arviointi, toimintaympäristön seuranta (esimerkiksi hiljaiset signaalit ja ennakointi), tilannepäiväkirjan avaaminen sekä tiivistetty tilannekuvan kokoaminen.

Tehostettu valmius tarkoittaa siirtymistä varsinaiseen häiriötilanteeseen. Tämä voi olla esimerkiksi suuronnettomuus tai tilanne, jossa akuutisti hoitoa tai psykososiaalista tukea tarvitsevien määrä ylittää perusvalmiuden resurssit. Toiminta perustuu edelleen normaaliajan lainsäädäntöön. Tehostetussa valmiudessa otetaan käyttöön erilliset suunnitelmat ja toimintaohjeet, toimintakapasiteettia ja sairaansijamääriä lisätään, ja toimenpiteet kohdistetaan niihin toimialoihin, joita tilanne koskee.

Täysvalmius otetaan käyttöön vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa. Tällöin viranomaisilla on valmiuslain nojalla oikeus poiketa tavanomaisista toimivaltuuksista ja kohdentaa resurssit kriittisiin tehtäviin. Täysvalmiudessa otetaan käyttöön kaikki mahdolliset lisäresurssit ja täysvalmiuden suunnitelmat. Siirtyminen täysvalmiuteen aloitetaan välittömästi, ja tavoitetilana on saavuttaa täysvalmius viiden vuorokauden kuluessa annetusta käskystä. Toimintakapasiteetti ja sairaansijamäärä nostetaan tehostetun valmiuden tasolta.

6 Valmiussuunnittelu Etelä-Savon hyvinvointialueella

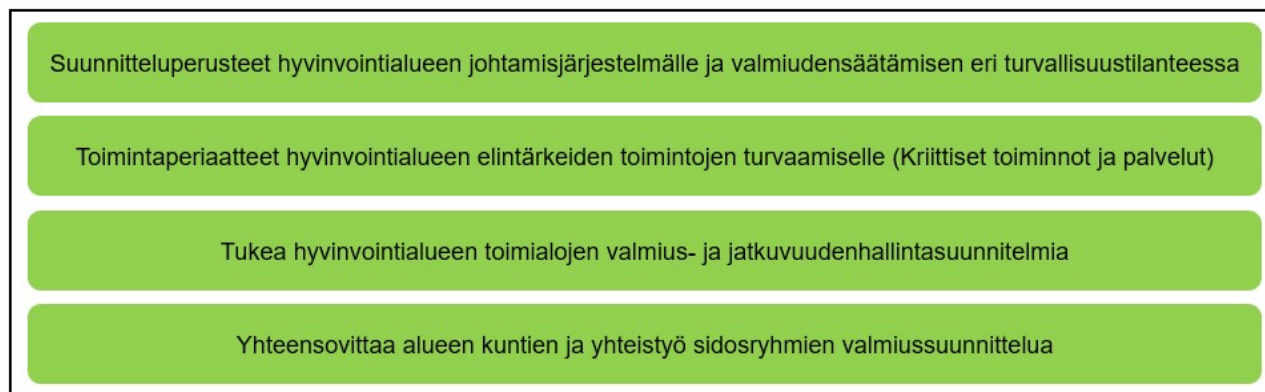
Varautumisella tarkoitetaan organisaation kykyä hoitaa sille kuuluvat tehtävät mahdollisimman häiriöttömästi kaikissa olosuhteissa sekä vastata tarvittaessa uusiin, tavanomaisesta poikkeaviin tehtäviin. Varautumisen tavoitteena on ehkäistä onnettomuuksia ja häiriötilanteita, valmistautua toimimaan niiden uhatessa ja edistää niistä toipumista. Varautuminen muodostuu useista toiminnoista, kuten valmiussuunnittelusta, jatkuvuudenhallinnasta, yhteistoimintasopimuksista, materiaalin ja kaluston hankinnasta, henkilöstön koulutuksesta sekä harjoituksista.

Etelä-Savon hyvinvointialueen ydintehtävänä on sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestäminen kaikissa olosuhteissa maakunnan alueella. Hyvinvointialue on yhteiskunnan kannalta elintärkeä toimija, ja sen varautumisella turvataan alueen asukkaiden terveys, hyvinvointi ja välttämättömät perustarpeet. Varautumisessa huomioidaan erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja pelastustoimen muodostama kokonaisuus sekä yhteistyö ympäristöterveydenhuollon kanssa.

Varautumisen suunnittelussa hyödynnetään kansallisia ja alueellisia riskinarvioita sekä pelastustoimen riskianalyysiä. Häiriötilanteiden hallinta on osa sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelujen jokapäiväistä toimintaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen tarkoituksena on varmistaa väestölle keskeiset palvelut, terveellinen elinympäristö ja välttämätön toimeentulo myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Pelastuspalveluiden varautumisen tavoitteena on turvata avunsaanti, suojata ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä sekä ennaltaehkäistä onnettomuuksia kaikissa turvallisuustilanteissa.

Valmiussuunnitelman tavoitteena on luoda suunnitteluperusteet, jotka on esitetty kuvassa 5. Etelä-Savon hyvinvointialueen yleinen valmiussuunnitelma ei korvaa toimialojen, palvelualueiden ja tulosyksiköiden yksityiskohtaisia valmiussuunnitelmia. Sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen on huomioitava toimialakohtainen lainsäädäntö ja ohjaus sekä julkisuuslain (621/1999) luvun 6 salassapitovelvoitteet.

KUVA 5. Varautumisen tarkoitus ja suunnitteluperusteet

Pelastus- ja turvallisuuspalveluiden tehtävänä on yhteistyössä toimialojen kanssa valmistella varautumisen ja turvallisuussuunnittelun periaatteet koko organisaatiolle. Valmiussuunnitelmien avulla luodaan yhteiset toimintaperiaatteet hyvinvointialueen varautumiselle. Poliittisen päätöksenteon vastuut ja toimijoiden keskinäinen työnjako varautumiseen liittyvissä kysymyksissä määritellään tarkemmin hyvinvointialueen hallintosäännössä.

Toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat sisältävät sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 50 §:n mukaiset asiakokonaisuudet. Suunnittelussa tunnistetaan, arvioidaan ja analysoidaan organisaatioon ja toimialaan kohdistuvia uhkia sekä oman toiminnan haavoittuvuuksia. Lisäksi kartoitetaan ja arvioidaan tarvittavat resurssit, suunnitellaan toimintamalleja ja sovitaan yhteistyöstä eri sidosryhmien kanssa, esimerkiksi tiedonvälityksestä häiriötilanteissa.

Hyvinvointialueen valmiussuunnittelua koordinoi moniammatillinen työryhmä, joka koostuu toimialojen ja varautumisen asiantuntijoista. Etelä-Savon hyvinvointialueella on noin 170 toimipistettä, ja niitä uhkaaviin häiriötilanteisiin (esim. tulipalo, ICT-, vesi-, sähkö- ja lämpöhäiriöt sekä muut äkilliset vaarat) on varauduttu kiinteistö- ja yksikkökohtaisilla pelastus- ja turvallisuussuunnitelmilla pelastuslain (379/2011) 15 §:n mukaisesti.

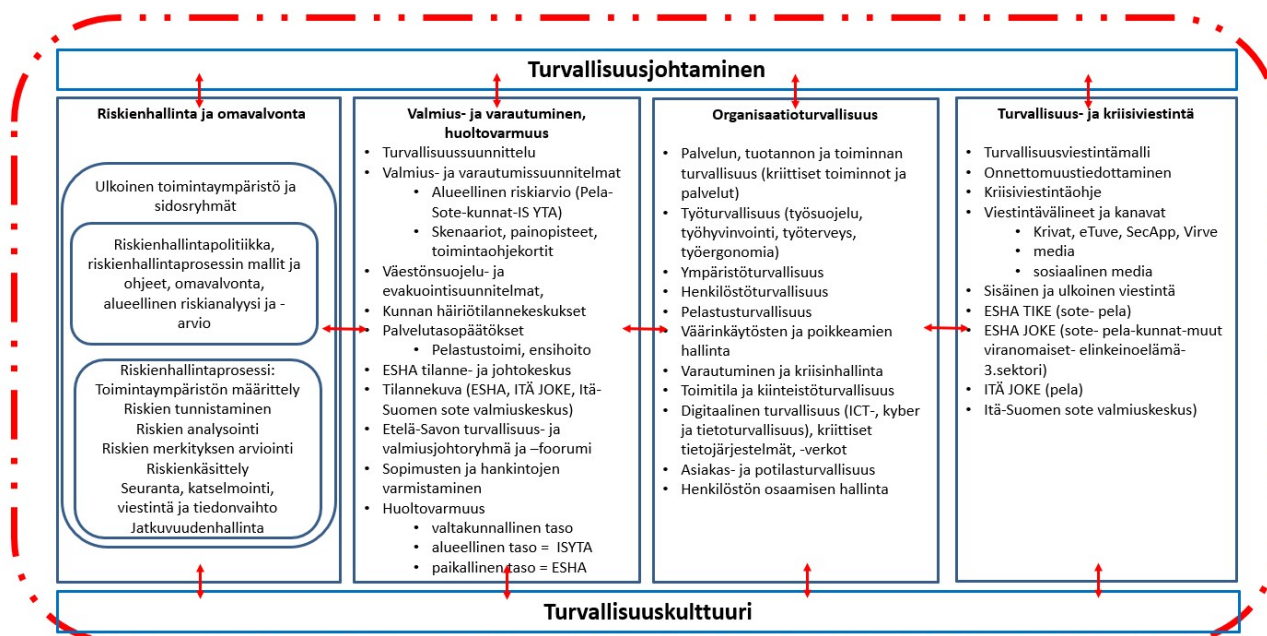
Toimipistekohtaiset toimintaohjeet on sidottu toimitilajärjestelyihin ja paikallisiin toimintoihin. Osassa toimipisteistä on lisäksi erillinen, salassa pidettävä turvallisuussuunnitelma, joka täydentää varautumista yksikön erityispiirteiden mukaisesti.

6.1 Hyvinvointialueen kokonaisturvallisuus

Etelä-Savon hyvinvointialueen kokonaisturvallisuus muodostuu turvallisuusjohtamisesta ja -kulttuurista sekä neljästä osa-alue kokonaisuudesta, jotka ovat riskienhallinta ja omavalvonta, valmius, varautuminen ja

huoltovarmuus, organisaatioturvallisuus sekä turvallisuus- ja kriisiviestintä. Kuvassa 6. on esitetty hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden malli. Turvallisuustyön perustan luo ja muodostaa riskienhallinta. Toimintaan kohdistuvia riskejä arvioidaan, käsitellään ja seurataan säännöllisesti. Turvallisuustyön tavoitteena on koko organisaation turvallisuuden ylläpitäminen ja parantaminen. Turvallisuustyötä tehdään ennakkoiden ja yhteistyössä. Monien turvallisuuteen liittyvien asioiden ennaltaehkäisy on taloudellisesti kannattavampaa kuin seurausten korjaaminen. Turvallisuuskulttuurin vahvimpia lenkkejä on aina ollut työntekijät. Hyvinvointialueella koko organisaatio osallistuu aktiivisesti turvallisuuden ylläpitoon ja kehittämiseen.

Etelä-Savon hyvinvointialueen kokonaisturvallisuusmallissa on pyritty huomioimaan turvallisuuden ja varautumisen toiminnot poikkihallinnollisesti ja yhteistyössä eri toimialojen, kuntien, eri viranomaisten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin kanssa.

KUVA 6. Etelä-Savon kokonaisturvallisuusmalli

6.2 Häiriötilanteen hallinnan prosessi

Turvallisuus ja varautuminen muodostavat laajan, monialaisen ja jatkuvasti muuttuvan toimintaympäristön. Viime vuosina suhtautuminen erilaisiin häiriötilanteisiin on muuttunut, ja toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset ovat entistä nopeampia ja vaikeammin ennustettavia. Uhkakuvat voivat kehittyä nopeasti ja vaatia nopeaa reagoitua.

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelun tavoitteena on luoda ennakoiva toimintamalli, jossa tunnistetaan ja ehkäistään uhkia ja ongelmia, ylläpidetään ja jaetaan ajantasaista tilannekuvaa, reagoidaan tehokkaasti häiriötilanteisiin ja valmistaudutaan poikkeusoloihin. Lisäksi suunnitellaan ja varmistetaan toipuminen erilaisista häiriö- ja poikkeustilanteista. Näillä toimenpiteillä pyritään turvaamaan hyvinvointialueen palvelutuotanto, kansalaisten turvallisuus ja toimeentulo kaikissa olosuhteissa.

Häiriötilanteiden hallinnan keskeiset tavoitteet ja tehtävät:

- Varmistaa Etelä-Savon maakunnan ja siellä oleskelevien henkilöiden turvallisuus ja hyvinvointi.
- Rajoittaa ja minimoida häiriötilanteiden seuraukset.
- Ylläpitää hyvinvointialueen johtamis- ja toimintakykyä.
- Turvata elintärkeiden palvelujen ja toimintojen jatkuvuus sekä niihin liittyvä päätöksenteko.
- Yhteensovittaa hyvinvointialueen toimialojen ja yhteistyötahojen toimintaa.
- Virka-avun antaminen ja pyytäminen (viranomaiset)
- Muodostaa, ylläpitää ja jakaa tilannekuvaa.
- Huolehtia viestinnästä, yhteydenpidosta ja tiedonvälityksestä viranomaisille, yhteistyötaidoille, henkilöstölle, väestölle ja muille osallisille.
- Antaa toimintaohjeita väestölle.

6.3 Kriittisten toimintojen ja palveluiden määrittely

Etelä-Savon hyvinvointialueella kriittiset toiminnot ja palvelut on määritelty kansallisen ja alueellisen riskiarvion (2023) sekä yhteiskunnan turvallisuusstrategian (2025) perusteella. Kriittisillä toiminnoilla tarkoitetaan sellaisia tehtäviä, palveluita, tietojärjestelmiä ja materiaalisia resursseja, joiden toiminta on turvattava kaikissa tilanteissa, normaalioloista poikkeusoloihin.

Kriittiset toiminnot ja palvelut	Tapahtuma
Terveysturvallisuus	Laajamittaiset epidemiat ja pandemiat, biouhkat, lääkepula, hoitokapasiteetin ylikuormitus, psyykkisen tuen tarpeen kasvu, suuronnettomuus
Sosiaalipalveluiden häiriö	Väestön evakuointi, laajamittainen maahantulo, toimeentulon häiriöt, pitkäkestoiset asumispalveluiden keskeytykset, väkivalta- ja kriisitilanteet
Alueelliset ICT-häiriöt ja kyberhyökkäys	Kyberhyökkäykset, tietomurrot, palvelunestohyökkäykset, tietoliikenteen katkokset, tekoälyn väärinkäyttö
Hyvinvointialueen kiinteistöjen ylläpito, materiaalsen omaisuuden turvaaminen	Tulipalot, vesivahingot, evakuointitarpeet, toimitilojen käyttökelvottomuus, sisäilmaongelmat, logistiikka- ja toimitusketjuhäiriöt
Kriittisen infranhäiriö, voimahuollonhäiriö, jätehuolto	Pitkäkestoiset sähkökatkot, vedenjakelun ja lämmityksen häiriöt, polttoaineen saatavuusongelmat, jätehuollon keskeytyminen, tietoliikenneverkon kaatuminen
Hyvinvointialueen operatiivinen johtaminen, päätöksenteon turvaaminen	Yhteiskunnallinen epävarmuus, talous- ja rahoitusriskit, hybridi-vaikuttaminen, disinformaatio, johtohenkilöstön poissaolot
Henkilökunnan sisäiset ja ulkoiset riskit.	Työtaistelut, henkilöstöpula, laajat sairauspoissaolot, psykososiaalinen kuormitus, uhka- ja väkivaltatilanteet työssä
Ilmaston ja sään ääri-ilmiöt	Myrskyt, tulvat, helleaallot, metsäpalot, liikenneyhteyksien katkeaminen, vaikutukset kiinteistöihin ja väestön terveyteen
Toimitusketjut ja huoltovarmuus	Lääkkeiden, suojaravusteiden, elintarvikkeiden ja kriittisten tarvikkeiden saatavuusongelmat, kansainväliset kriisit
Väestönsuojelu ja evakuointi	Väestön suojaamisen järjestelyt, väestön siirrot, suojapaikkojen riittävyys ja saavutettavuus
Viestintä ja tiedonvälitys	Viestintäjärjestelmien häiriöt, virheellinen tai puutteellinen tiedottaminen, väestön tavoittaminen kriisitilanteissa

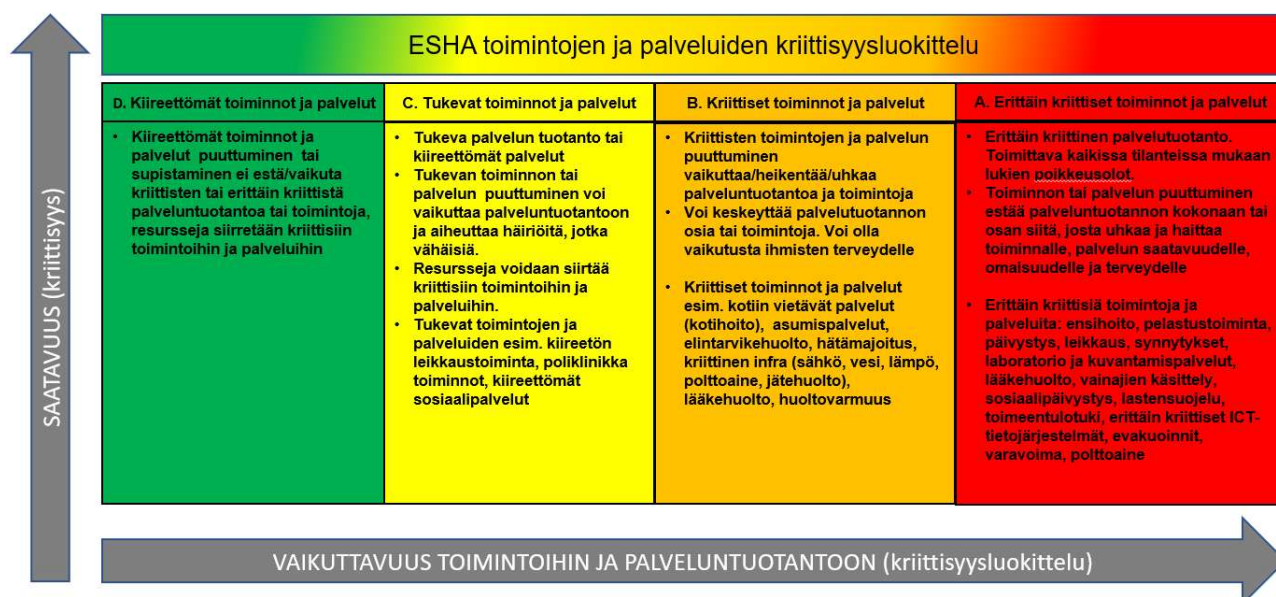
TAULUKKO 2. Etelä-Savon hyvinvointialueen kriittiset toiminnot

Varautumisen kokonaisuus sisältää toimialakohtaisen tarkastelun, jossa määritellään kriittiset toiminnot ja palvelut sekä niihin liittyvät tukipalvelut. Näiden tukipalveluiden tehtävänä on varmistaa, että kriittiset tehtävät

voidaan hoitaa keskeytyksettä. Lisäksi määritellään huoltovarmuuden ja materiaalsen varautumisen tarpeet, jotka tukevat toimintojen jatkuvuutta.

Hyvinvointialueen toimialat vastaavat konkreettisista toimenpiteistä kriittisten toimintojen ja palveluiden varmistamiseksi omissa valmiussuunnitelmissaan. Näissä suunnitelmissa arvioidaan muun muassa, kuinka pitkään toiminto tai palvelu voi olla keskeytyneenä ilman merkittäviä vaikutuksia. Määrittelyllä on suora vaikutus toiminnan järjestämiseen ja varautumisen kustannuksiin.

Kuvassa 7 on esitetty periaatteet, joiden mukaan Etelä-Savon hyvinvointialueella luokitellaan kriittiset toiminnot, palvelut, materiaalsen varautuminen ja huoltovarmuus.

KUVA 7. Hyvinvointialueen kriittisten toimintojen ja palveluiden luokittelu

Sosiaali- ja terveydenhuollossa häiriötilanteet ja poikkeusolot tuovat mukanaan uusia ja laajenevia tehtäviä, joista on huolehdittava. Elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi Etelä-Savon hyvinvointialue keskittyy erityisesti konkreettisiin varautumistoimenpiteisiin eri toimialoilla (Taulukko 3).

Häiriötilanteissa on kriittistä varmistaa organisaation johtaminen sekä tarvittavat hallinnolliset toimet. Toimintojen jatkuvuuden turvaamisessa on huomioitava muun muassa sähkön, lämmön, veden, ruokahuollon, ICT:n ja jätehuollon varmistaminen, jotta kriittiset perustoiminnot voidaan ylläpitää. Myös viestintä on toiminto, joka laajenee häiriötilanteissa ja johon on varauduttava ennakolta.

Materiaalinen varautuminen ja huoltovarmuus	Henkilöstövalmius ja -varautuminen	Tietojärjestelmät ja viestiliikenneyhteydet	Toimitilojen ja kiinteistöjen turvallisuus ja jatkuvuudenhallinta	Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamis- ja viestintävalmius
Tarvikkeet, lääkkeet, lääkintälaitteet, hoitotarvikkeet	Henkilöstön varaaminen (VAP), avainhenkilöt	Asiakas- ja potilastietojärjestelmät, viestiliikenne	Kiinteistötekniikan varmistaminen (sähkö, vesi, lämpö, ICT, sairaalakaasut, varavoima)	Tilannekustoiminnot, tilannekuva, päätöksenteko
Kalusto ja ajoneuvo varaukset, huolto-, varaosapalvelut	Poikkeusolojen työvelvoitteet	Pelastustoimen tietojärjestelmät ja viestiliikenne	Toimitilaturvallisuus (kulunvalvonta, lukitus kameravalvonta, opasteet, esteettömyys)	Johtokeskustoiminnot, johtamispaikat, päätöksenteko, tilannekuva
Sopimukset palveluntuottajien kanssa	Vuosilomien ja vapaiden peruminen (häätätyö, työhön kutsuminen)	Lääkintälaitteet	Alkusammutus, paloturvallisuus	Viestintävälineet, viestintäkanavat
Kriittinen infra (sähkö, vesi, lämpö, puhelin ja ICT-verkot, polttoaine)	Poikkeukselliset HR toimenpiteet (lisäkoulutus, palkanlisät)	Diagnostiikka		Johtamistoiminnot, päätöksenteko, avainhenkilöt
	Henkilöturvallisuus-selvitykset			

TAULUKKO 3. Toimialojen varautumisen toimenpiteitä.

6.4 Sosiaali- ja terveyspalveluiden varautuminen ja valmiussuunnittelu

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten on muodostettu viisi yhteistyöaluetta. Jokaisella yhteistyöalueella toimii hyvinvointialue, joka ylläpitää yliopistollista sairaalaa. Etelä-Savon hyvinvointialue kuuluu Itä-Suomen yhteistyöalueeseen yhdessä Keski-Suomen, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueiden kanssa.

Yhteistyöalueen toiminta perustuu valtuustokausittain laadittavaan yhteistyösopimukseen. Sopimuksessa määritellään hyvinvointialueiden välinen työnjako, yhteistyön muodot ja toiminnan yhteensovittaminen siltä osin kuin se on tarpeen lakisääteisten tehtävien toteuttamiseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi. Yhteistyöalueella ei kuitenkaan ole palvelujen rahoitus- tai järjestämisvastuuta.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen tehtävänä on ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua yhteistyöalueellaan valtakunnallisten periaatteiden mukaisesti. Tätä varten sillä on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä valmiussuunnittelun kannalta välttämättömät tiedot yhteistyöalueensa toimijoilta.

Jos häiriötilanne koskee kahta tai useampaa hyvinvointialuetta tai HUS-yhtymää, Sosiaali- ja terveysministeriö voi määrätä yhden toimijoista johtamaan ja koordinoimaan tilannetta. Erityisen merkittävissä häiriötilanteissa ministeriö voi ottaa johto- ja koordinaatiovastuun itselleen.

Yliopistollista sairaalaa ylläpitävällä hyvinvointialueella on oltava sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten. Valmiuskeskuksen tehtävänä on:

- koota ja analysoida tietoa häiriötilanteista ja niiden uhkista,
- muodostaa ja ylläpitää tilannekuvaa palvelujärjestelmän toiminnasta, kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliresursseista sekä tukipalveluista.

Valmiuskeskus jakaa tilannekuvatietoa salassapitosäädösten estämättä yhteistyöalueen hyvinvointialueille, aluehallintovirastoille, sosiaali- ja terveysministeriölle sekä muille valmiuskeskuksille. Ministeriö voi myös määrätä yliopistollista sairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän keskinäisestä työnjaosta valmiuskeskusten tehtävissä.

Itä-Suomen yhteistyöalueen valmiuskeskus toimii Kuopion yliopistollisen sairaalan yhteydessä. Se toimii hallinnollisena yksikkönä virka-aikana, häiriötilanteiden ulkopuolella.

Varautuminen tarkoittaa toimia, joilla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen sekä tarvittavat poikkeustoimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Kriittiset toiminnot määritellään osana organisaation varautumista ja jatkuvuudenhallintaa. Organisaation ja sen toimijaverkoston on tunnistettava toiminnan uhat ja arvioitava niiden vaikutukset, jotta kriittisten toimintojen jatkuvuus voidaan turvata. Vakavien häiriötilanteiden hallintaan on luotava selkeä toimintamalli. (STM 2019a, s. 13)

Jatkuvuudenhallinnan keskeinen tavoite on minimoida häiriöiden negatiiviset vaikutukset ja säilyttää organisaation toimintakyky. Varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan yhteisenä tavoitteena on saavuttaa valmius, jolla organisaatio kykenee ehkäisemään uhkia sekä reagoimaan niihin tehokkaasti. (STM 2019a, s. 13)

Etelä-Savon hyvinvointialueen varautumista toteutetaan kolmella tasolla: hallinnollisella, toiminnallisella ja materiaalisella tasolla. Nämä tasot on esitetty kuvassa 8.

KUVA 8. Sosiaali- ja terveydenhuollon varautumisen kokonaisuus (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 16.)

6.5 Pelastustoimen varautuminen ja valmiussuunnittelu

Etelä-Savon pelastuslaitos varmistaa toimintakykynsä valmiussuunnittelun ja ennakoivien valmistelujen avulla. Tavoitteena on turvata ihmisten ja omaisuuden suojaaminen, hoitaa pelastustoimen tehtävät tehokkaasti sekä varmistaa tehtävien edellyttämä yhteistyö eri toimijoiden välillä. Valmiussuunnittelu tähtää yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuuden turvaamiseen sekä normaaliolojen häiriötilanteissa että poikkeusoloissa.

Pelastuspalveluiden toimintakyky perustuu normaalioloissa hankittuun ja ylläpidettyyn suorituskyykyyn. Tämän suorituskyykyyn perustana ovat:

- Henkilöstöresurssit ja varahenkilöstö
- Materiaalinen varautuminen
- Kattava asemaverkosto
- Koulutuksen ja harjoittelun kautta ylläpidetty osaaminen
- Yhteistoiminta eri viranomaisten ja sidosryhmien kanssa
- Suunnitelmien laatiminen, testaaminen ja päivittäminen

Pelastustoiminnan suunnittelua ohjaa Sisäministeriön asetus pelastustoimen suunnitelmista (2018/1363). Suunnitelmarakenne jakautuu kahteen kokonaisuuteen:

1. Pelastustoiminnan yleisjärjestelyt
2. Pelastustoiminta vaativissa tilanteissa

Etelä-Savon pelastuslaitoksen valmiussuunnitelma sisältää osia molemmista kokonaisuuksista ja ne täydentävät toisiaan.

Varautumista koordinoivat pelastustoiminnan ja onnettomuuksien ennaltaehkäisyn palvelualueet. Varautuminen on keskeinen osa koko pelastustoimen toimintaa ja sitä toteutetaan tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Tilannekuvan ylläpidosta vastaa hyvinvointialueen ja pelastuslaitoksen tilanne- ja johtokeskus yhdessä Itä-Suomen pelastustoimen tilanne- ja johtokeskuksen (ITÄ-JOKE) kanssa, ympäri vuorokauden.

Pelastustoimen valmiussuunnittelussa on huomioitava muuttuva turvallisuusympäristö ja ajankohtaiset uhkakuvat vuosille 2025–2028. Sisäministeriön vuoden 2025 pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohjeen mukaan keskeisiä uhkakuvia ovat:

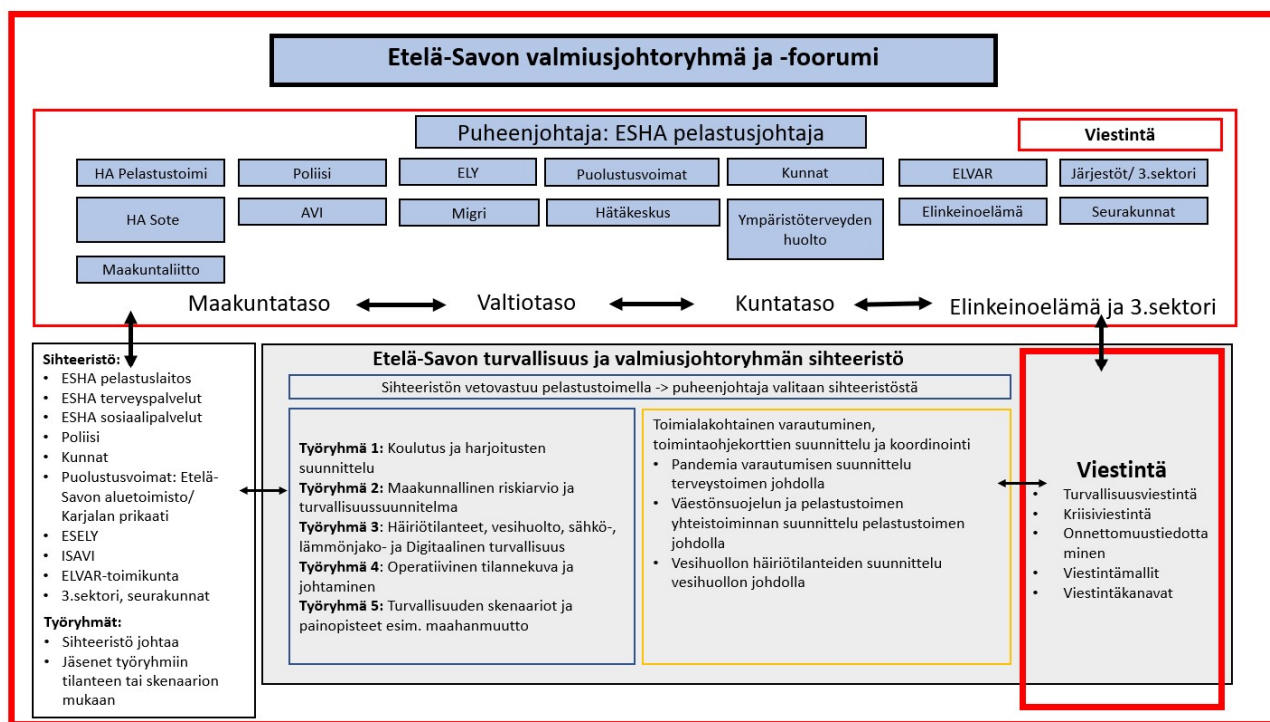
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset, kuten lisääntyvät metsäpalot, rankkasateet ja tulvat
- Energiakriisit ja infrastruktuurin häiriöt, kuten sähkökatkot ja vesihuollon ongelmat
- Kyberuhat, jotka voivat lamauttaa kriittisiä järjestelmiä ja viestintäverkkoja
- Pitkäkestoiset ja samanaikaiset häiriötilanteet, jotka kuormittavat viranomaisresursseja
- Geopoliittiset jännitteet ja hybridihaikuttaminen, jotka voivat kohdistua pelastustoimen toimintaan ja väestönsuojeluun.

Näiden uhkien hallinta edellyttää entistä vahvempaa osaamista, yhteistyötä ja jatkuvaa tilannekuvan ylläpitoa. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) strategia vuosille 2024–2028 korostaa osaavien ihmisten ja yhteisöjen merkitystä turvallisuuden rakentamisessa.

6.6 Yhteistoiminta ja suunnitelmien yhteensovittaminen

Hyvinvointialueen on varmistettava, että sen valmiussuunnittelu on yhteensopivaa alueen kuntien sekä yhteistyöalueen muiden hyvinvointialueiden suunnitelmien kanssa. Tämä yhteistyö perustuu lainsäädäntöön, joka velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat viranomaisyhteistyöhön. Jotta varautuminen olisi kattavaa ja vaikuttavaa, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäjän on tehtävä tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten, kuntien, aluehallintoviraston, ELY-keskuksen, sosiaali- ja terveysministeriön, pelastuslaitoksen, sähköverkkoyhtiöiden, vesilaitosten, järjestöjen sekä keskeisten elinkeinoelämän toimijoiden kanssa. Aluehallintoviraston tehtävänä on varautumisen ja valmiussuunnittelun yhteensovittaminen, kuten säädetään laissa aluehallintovirastoista (896/2009).

Etelä-Savossa monialaista yhteensovittamista ja koordinoitua toteutetaan valmiusjohtoryhmän ja valmiusfoorumin kautta. Valmiusjohtoryhmän ja sen sihteeristön tehtävänä on koordinoida varautumista ja valmiussuunnittelua koko maakunnan alueella. Ryhmän puheenjohtajana toimii hyvinvointialueen pelastus- ja turvallisuuspalveluiden toimialajohtaja. Tämä koordinaatio mahdollistaa erillisiä toimenpiteitä paremmin toiminnan jatkuvuuden sekä vahvistaa alueen toipumiskykyä häiriötilanteissa. Kuvassa 9 on esitetty Etelä-Savon valmiusjohtoryhmän ja valmiusfoorumin rakenteet.

KUVA 9. Etelä-Savon valmiusjohtoryhmä ja valmiusfoorumi

6.7 Etelä-Savon hyvinvointialueen tuki alueen kuntien varautumiselle

Hyvinvointialueilla on erityinen vastuu yhteisen tilannekuvan rakentamisesta ja ylläpitämisestä sekä varautumisen suunnittelusta ja yhteensovittamisesta muiden viranomaisten, kolmannen sektorin, elinkeinoelämän ja alueen kuntien kanssa. Etelä-Savon hyvinvointialueella on keskeinen rooli tilannekuvan valmistelussa, ja sen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen laajat varautumistehtävät kytkeytyvät

tiivisti kuntien varautumiseen. Hyvinvointialue tarjoaa kunnille tarvittavaa tukea tilannekuvan muodostamiseen ja varautumiseen liittyvissä asioissa.

Vuonna 2023 Etelä-Savon hyvinvointialue ja alueen kunnat solmivat yhteistyösopimukset, jotka koskevat varautumisen tukemista ja häiriötilanteiden hallintaa. Nämä sopimukset ovat voimassa hyvinvointialueen valtuustokauden ajan ja ne uusitaan valtuustokausittain.

Valtioneuvoston asetuksen 308/2023 mukaan hyvinvointialueen on sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa valmiussuunnitelmissaan otettava huomioon niiden yhteensopivuus alueensa pelastustoimen, kuntien ja yhteistyöalueen muiden hyvinvointialueiden kanssa. Tämän tehtävän tukemiseksi hyvinvointialueella on oltava alueellinen yhteistyöryhmä, jonka tehtävänä on ohjata ja sovittaa yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta ja varautumista. Yhteistyöryhmässä tulee olla edustus perusterveydenhuollosta, erikoissairaanhoidosta, sosiaalihuollosta ja pelastustoimesta sekä asiantuntemusta ympäristöterveydenhuollosta ja kuntien varautumisesta

6.8 Ympäristöterveydenhuolto

Etelä-Savon hyvinvointialueen ympäristöterveydenhuolto on toimintaa, jonka järjestämisvastuu kuuluu alueen kunnille. Ympäristöterveydenhuolto vastaa kuntien ympäristönsuojelun, terveysvalvonnan ja eläinlääkintähuollon palveluista. Etelä-Savossa tämä toiminta on järjestetty alueellisena yhteistyönä kolmen kokonaisuuden kautta:

- Mikkelin seudun ympäristöpalvelut palvelee Hirvensalmen, Kangasniemen, Mikkelin, Mäntyharjun ja Pertunmaan kuntia.
- Itä-Savon ympäristöterveydenhuolto vastaa Enonkosken, Savonlinnan, Rantasalmen, Juvan, Sulkavan ja Puumalan alueista.
- Keski-Savon ympäristötoimi toimii Pieksämäen, Joroisten, Leppävirran, Varkauden ja Heinäveden alueilla.

Etelä-Savon hyvinvointialue tekee tiivistä yhteistyötä alueen ympäristöterveydenhuollon kanssa varautumisen ja valmiussuunnittelun osalta. Tavoitteena on varmistaa, että ympäristöterveydenhuollon toiminnot ovat osa alueellista kokonaisturvallisuutta. Tulevaisuudessa ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelmat tullaan tallentamaan valtakunnalliseen VALSU-portaaliin, mikä edistää tiedonhallintaa ja suunnitelmien yhteensopivuutta eri toimijoiden välillä.

6.9 Etelä-Savon häiriötilannekeskus toimintamalli

Alueen väestön toimintakyky ja hyvinvointi turvataan ylläpitämällä yhteiskunnan keskeiset peruspalvelut, jotka tukevat väestön itsenäistä selviytymistä kaikissa tilanteissa. Etelä-Savon hyvinvointialue ja alueen kunnat ovat yhdessä suunnitelleet toimintamallin ja työkalun erilaisten häiriötilanteiden varautumiseen ja hallintaan. Häiriötilannekeskuksen toimintamalli tukee Etelä-Savon kuntien ja hyvinvointialueen kykyä vastata häiriöihin ja kokonaisturvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin sekä ylläpitää väestön henkistä kestävyyttä aina poikkeusoloihin saakka. Häiriötilannekeskus on osa alueellista ja kuntien varautumista ja ennakointia, ja se otetaan käyttöön kunnissa osana varautumisen kokonaisuutta.

Etelä-Savossa häiriötilannekeskuksen johtovastuu jakautuu Etelä-Savon hyvinvointialueen, alueen viranomaisten ja erityisesti sen kunnan kesken, johon keskus tai keskuksset perustetaan. Kunta vastaa keskuksen tilaratkaisuista, palveluiden suunnittelusta ja viestinnän toteutuksesta, tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Hyvinvointialue puolestaan vastaa keskuksen toimintaa tukevien pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden lakisääteisten tehtävien toteutumisesta. Keskuksen toimintaa tukevat myös muut viranomaiset, elinkeinoelämän toimijat ja kolmannen sektorin järjestöt. Etelä-Savon häiriötilannekeskuksesta on laadittu erillinen suunnitelma, joka määrittelee sen toiminnan yleiset periaatteet ja rakenteet.

Esimerkkejä tilanteista, joissa kunnan häiriötilannekeskusta voidaan käyttää, ovat:

- Kuntalaisten ohjaus ja neuvonta erilaisissa häiriötilanteissa
- Pitkäkestoiset ja laajat sähkökatkokset, esimerkiksi puhelimien latauspisteiden tarjoaminen ja tiedottaminen alueen sähköjakelun tilanteesta
- Laajat katkokset tietoliikenne- ja puhelinyhteyksissä, jolloin voidaan tarjota avunsaantipisteitä
- Häiriöt talousveden jakelussa, kuten vedenjakelupisteiden perustaminen ja tiedottaminen vedenjakelun tilanteesta
- Suuret häiriöt kunnan perusinfrastruktuurissa, kuten liikenne-, energia- tai jätehuoltojärjestelmissä
- Laajat maasto- ja tulipalot, jolloin voidaan perustaa evakuointipisteitä ja järjestää tilapäismajoitusta
- Suuronnettomuudet, joissa tarvitaan esimerkiksi psykososiaalista tukea
- Terveysturvallisuuteen liittyvät tilanteet, kuten pandemia tai epidemia
- Luonnonkatastrofit, jolloin häiriötilannekeskus voi toimia tiedotuspisteenä aluetta koskevasta tilanteesta

Häiriötilannekeskus tarjoaa kunnille ja hyvinvointialueelle konkreettisen toimintamallin, jonka avulla voidaan nopeasti reagoida erilaisiin kriisitilanteisiin. Keskus parantaa viranomaisten välistä yhteistyötä, tehostaa tiedonkulkua ja mahdollistaa palveluiden keskitetyn tarjoamisen häiriötilanteissa. Se tukee väestön turvallisuuden tunnetta ja auttaa ylläpitämään yhteiskunnan toimintakykyä myös poikkeuksellisissa olosuhteissa. Häiriötilannekeskus toimii myös tärkeänä osana alueellista kokonaisturvallisuutta ja jatkuvuudenhallintaa, vahvistaen Etelä-Savon kykyä selviytyä tulevaisuuden uhkista.

6.10 Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus

Itä-Suomen yhteistyöalueella sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua koordinoi ja ohjaa Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus. Keskuksen tehtävänä on ohjata ja tukea yhteistyöalueen hyvinvointialueita valmiussuunnitelmien sisällön laatimisessa sekä soveltuvien osin myös muussa varautumistyössä. Lisäksi valmiuskeskus antaa ohjeistusta tilannekuvatietojen keräämiseen liittyvistä käytännöistä ja sovittaa yhteen tilannekuvan tuottamiseen tarvittavia teknisiä ratkaisuja ja toimintakäytäntöjä.

Valtioneuvoston asetus 308/2023 edellyttää, että hyvinvointialueet perustavat alueellisen yhteistyöryhmän tukemaan sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen yhteensovittamista. Yhteistyöryhmän tehtävänä on ohjata ja koordinoida valmiustoimintaa alueella. Ryhmässä tulee olla edustus perusterveydenhuollosta, erikoissairaanhoidosta, sosiaalihuollosta, ikääntyneiden palveluista ja pelastustoimesta sekä asiantuntemusta ympäristöterveydenhuollosta ja kuntien varautumisesta

6.11 VALSU-portaali

VALSU-portaali on sosiaali- ja terveydenhuollon selainpohjainen valmiussuunnittelun työkalu, jonka avulla käyttäjät voivat laatia ja ylläpitää omia valmiussuunnitelmiaan. Etelä-Savon hyvinvointialueella portaalin käyttöönottoa valmisteltiin vuoden 2022 aikana, ja varsinainen käyttöönotto tapahtui vuonna 2023.

Portaalin käyttäjiin kuuluvat Sosiaali- ja terveysministeriö, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat, aluehallintovirastot sekä joillakin hyvinvointialueilla myös ympäristöterveydenhuolto ja pelastustoimi. VALSU-portaalin palvelut on sijoitettu Suomen Erillisverkot Oy:n ylläpitämään turvaluokiteltuun pilvipalveluun.

Portaalin käyttö edellyttää, että käyttäjällä on voimassa oleva Suojelupoliisin tekemä turvallisuusselvitys sekä työtehtävään perustuva tarve käyttöoikeuteen. Alueelliset pääkäyttäjät hallinnoivat oman alueensa portaalia ja vastaavat käyttäjähallinnasta sekä tietoturvalisistä käytöstä.

6.12 Huoltovarmuus ja materiaallinen varautuminen

Etelä-Savon hyvinvointialueen huoltovarmuutta ja materiaalista varautumista koordinoivat toimialat omilla vastuualueillaan yhteistyössä tila- ja tukipalveluiden kanssa. Huoltovarmuuden tavoitteena on turvata kriittisten palveluiden jatkuvuus kaikissa olosuhteissa, mukaan lukien vakavat häiriötilanteet ja poikkeusolot.

Terveydenhuollon huoltovarmuus perustuu suurelta osin kansainvälisiin lääke-, hoitotarvike- ja lääkintälaitemarkkinoihin. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi ja kehittää yhteistyössä Huoltovarmuuskeskuksen ja muiden toimijoiden kanssa lääkkeiden, eläinlääkkeiden sekä terveydenhuollon laitteiden ja tarvikkeiden velvoite- ja varmuusvarastointia. Tavoitteena on varmistaa riittävä saatavuus vakavien häiriötilanteiden, tartuntatautien ja poikkeusolojen aikana.

Velvoitevarastointilainsäädännön (Laki velvoitevarastoinnista 979/2008) tarkoituksena on turvata lääkkeiden saatavuus tilanteissa, joissa normaali toimitusketju häiriintyy esimerkiksi toimituskatkosten, vakavan kriisin tai muun vastaavan syyn vuoksi. Laki koskee lääketekijöitä, lääkevalmisteiden maahantuojia, terveydenhuollon toimintayksiköitä sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta.

Hyvinvointialueen huoltovarmuuden kehittämisessä painotetaan erityisesti kriittisiä toimintoja ja palveluita, joiden tarve kasvaa merkittävästi vakavissa häiriö- ja poikkeusoloissa. Elintärkeiden palveluiden ja tarvikkeiden hankintaa tarkastellaan verkostomaisesti, huomioiden infrastruktuuririippuvuudet, haavoittuvuustekijät ja niiden vaikutukset palveluiden jatkuvuuteen. Kattava materiaallinen varautuminen edellyttää sopimuksia ja yhteensovittamista myös kuntien, elinkeinoelämän, viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa.

Pelastustoimen materiaalista varautumista alueella koordinoi ja kehittää Etelä-Savon pelastuslaitos yhteistyössä sisäministeriön pelastuspalveluiden siviilivalmiuden vastuualueen kanssa. Lisäksi hyvinvointialue varautuu kriittisen infrastruktuurin, kuten sähkönjakelun, vesihuollon ja tietoliikenteen, häiriöihin osana kokonaisturvallisuuden hallintaa. Näiden toimintojen jatkuvuus on keskeinen osa huoltovarmuuden kokonaisuutta ja edellyttää ennakoivaa suunnittelua, riskienhallintaa ja toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

6.13 Valmiuskoulutukset ja harjoitukset

Henkilökunnan perehdyttäminen, koulutus ja osaamisen kehittäminen ovat keskeinen osa hyvinvointialueen toimivaa turvallisuustyötä. Henkilöstön kyky toimia häiriötilanteissa muodostaa perustan sille, kuinka hyvin tilanteista selvitään. Suuressa organisaatiossa on tärkeää varmistaa, että palvelutoiminnassa on riittävä määrä osaavia turvallisuuden avainhenkilöitä. Hyvinvointialueella tunnistetaan henkilöstön osaamisen kehittämistarpeet, ja koulutusta suunnitellaan näiden tarpeiden pohjalta.

Valmiusharjoitukset ovat olennainen osa varautumista ja valmiussuunnittelun käytännön testaamista. Harjoitusten avulla voidaan arvioida suunnitelmien toimivuutta, tunnistaa kehittämiskohteita ja varmistaa, että eri toimijat osaavat toimia tehokkaasti myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Harjoittelu mahdollistaa vahinkojen ennaltaehkäisyn, kriittisten palveluiden turvaamisen ja toimintakyvyn säilyttämisen myös vakavissa häiriötilanteissa.

Nyky-yhteiskunnassa turvallisuusuhat ovat monimuotoisia ja voivat liittyä esimerkiksi kyberhyökkäyksiin, luonnonkatastrofeihin, pandemioihin tai yhteiskunnallisiin kriiseihin. Näihin varautuminen edellyttää jatkuvaa suunnitelmien päivittämistä ja niiden testaamista käytännössä. Valmiussuunnittelu ei ole vain asiakirjojen laatimista, vaan se on aktiivista toimintaa, joka vaatii harjoittelua, yhteistyötä ja oppimista.

Etelä-Savon hyvinvointialue, Eloisa, osallistuu aktiivisesti valmiusharjoituksiin. Hyvinvointialue on mukana muun muassa Puolustusvoimien järjestämässä paikallispuolustusharjoituksissa sekä Itä-Suomen aluehallintoviraston (ISAVI) koordinoimissa valmiusharjoituksissa. Lisäksi hyvinvointialue järjestää omiin tarpeisiinsa räätälöityjä harjoituksia ja osallistuu muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen järjestämiin suuronnettomuus- ja valmiusharjoituksiin. Tavoitteena on järjestää laaja valmiusharjoitus noin 2 vuoden välein, johon osallistuvat hyvinvointialueen pelastus-, sosiaali- ja terveyspalvelut sekä muut keskeiset viranomaiset ja sidosryhmät.

Valmius- ja varautumiskoulutusta tarjoavat muun muassa Sosiaali- ja terveysministeriö, Sisäministeriö, Itä-Suomen aluehallintovirasto, Puolustusvoimat, Pelastusopisto, Säteilyturvakeskus sekä Maapuolustuskoulutus, Suomen Punainen Risti. Näiden koulutusten ja harjoitusten avulla vahvistetaan koko alueen kriisinkestävyttä ja varmistetaan, että hyvinvointialue pystyy toimimaan tehokkaasti myös muuttuvassa ja epävarmassa turvallisuusympäristössä.

6.14 Hyvinvointialueen varautumisen kehittämisen painopisteet

Etelä-Savon hyvinvointialueen organisaation varautumisen rakenteet ja käytännöt on päivitettävä vastaamaan hyvinvointialueen toimintaympäristöä ja vastuuta. Tämä edellyttää valmiuden ja varautumisen yhteensovittamista, valmiussuunnitelmien ja hälytysjärjestelyjen ajantasaistamista, materiaalsen varautumisen kehittämistä, henkilöstön osaamisen varmistamista sekä säännöllistä harjoittelua häiriötilanteiden varalle.

Hyvinvointialueen varautumisen arkkitehtuuri on parhaillaan rakenteilla, ja kehittämisen painopisteitä tunnistetaan työn edetessä. On tärkeää tunnistaa kriittisimmät kehittämistarpeet ja kohdentaa toimenpiteet niihin, jotka vaikuttavat eniten palveluiden jatkuvuuteen ja väestön turvallisuuteen.

Etelä-Savon hyvinvointialueella on tunnistettu seuraavat keskeiset kehittämiskohteet:

1. Sisäinen varautuminen ja valmiussuunnittelu, joka toteutetaan poikkihallinnollisesti yhteistyössä eri toimialojen kanssa.
2. Toimiala- ja tehtäväkohtainen varautuminen, jossa huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen lainsäädäntö. Tähän sisältyvät toimialakohtaiset toimenpiteet, vastuut ja johtaminen eri häiriötilanteissa.
3. Alueellinen varautuminen, jota kehitetään yhteistyössä viranomaisten, kuntien, elinkeinoelämän, järjestöjen, seurakuntien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa. Etelä-Savon valmiusjohtoryhmä ja -foorumi toimivat keskeisinä yhteensovittamisen rakenteina.
4. Sopimusperusteinen varautuminen, jossa varmistetaan kriittisten palvelusopimusten ja toimitusketjujen jatkuvuus. Tämä sisältää myös huoltovarmuuden ja materiaalsen varautumisen kehittämisen.
5. Tilanne- ja johtokeskustoimintojen sekä tilannekuvan kehittäminen, mukaan lukien tiedonhallinta, viestintä ja tekniset ratkaisut.

Hyvinvointialueen kriisinkestävyttä ja jatkuvuudenhallintaa vahvistetaan varmistamalla, että sisäinen varautuminen ja maakunnallinen yhteistyö ovat toimivia ja ajantasaisia. Viranomaisyhteistyön avulla pyritään varmistamaan, että yhteiskunnan kannalta keskeiset palvelut toimivat mahdollisimman häiriöttömästi ja että organisaatio sekä sen toiminta-alue palautuvat nopeasti häiriötilanteista.

Tulevaisuuden turvallisuusuhat, kuten ilmastonmuutoksen vaikutukset, kyberuhat, geopolittiset jännitteet, pandemiat ja kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuus, edellyttävät entistä ennakoivampaa ja kokonaisvaltaisempaa varautumista. Tämän vuoksi valmiuden kehittämistä painotetaan erityisesti palvelulinjoilla, lähellä operatiivista toimintaa, jossa vaikutukset näkyvät suoraan väestön arjessa.

Hyvinvointialueen aloittaessa on erityisen tärkeää huolehtia suuronnettomuuksiin ja huoltovarmuuteen liittyvästä varautumisesta. Järjestämisvastuun laajuus ja merkittävä ostopalveluiden käyttö edellyttävät sopimusperusteisen varautumisen jatkuvaa kehittämistä, jotta kriittisten palveluiden saatavuus voidaan turvata kaikissa olosuhteissa.

7 Uhka- ja riskianalyysi

7.1 Kansallinen riskiarvio

Suomen kansallisen riskinarvion laatiminen perustuu Euroopan unionin sääntelyyn, joka velvoittaa jäsenvaltioita raportoimaan komissiolle kansallisista riskeistä kolmen vuoden välein. Voimassa oleva kansallinen riskinarvio on laadittu vuonna 2023. Käytännössä se on kooste eri hallinnonalojen laatimista riskinarvioista, joissa on tunnistettu yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin vaikuttavia uhkamalleja ja häiriötilanteita. Riskiarviot päivitetään tyypillisesti 3–4 vuoden välein.

Kansallinen riskinarvio toimii perustana yhteiskunnan turvallisuusstrategialle ja ohjaa varautumisen suunnittelua kaikilla hallinnon tasoilla. Vuoden 2023 riskinarviossa häiriötilanteet on jaettu neljään pääluokkaan:

- yhteiskunnan vakauteen kohdistuvat uhkat,
- teknologiaan ja logistiikkaan sekä kriittisen infrastruktuuriin liittyvät häiriöt,
- terveysturvallisuuteen vaikuttavat tilanteet,
- laajat onnettomuustilanteet.

Kaikki nämä riskiluokat koskettavat suoraan tai välillisesti hyvinvointialueen toimintaa. Ne vaikuttavat esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden jatkuvuuteen, pelastustoimen valmiuteen sekä huoltovarmuuden ja kriittisen infrastruktuurin toimivuuteen. Siksi kansallisen riskinarvion sisältö on tärkeä osa hyvinvointialueen omaa varautumista ja valmiussuunnittelua.

Kuvassa 10 on esitetty vuoden 2023 kansallisen riskinarvion mukaiset uhka- ja häiriötilanteet.

KUVA 10. Kansallisen riskiarvion uhkamallit ja häiriötilanteet 2023

7.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon skenaariot

Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta (PONK) on nostanut kansallisesta riskinarviosta esiin keskeisiä uhkaskenaarioita, jotka toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelun painopisteinä. Vuonna 2019 määritellyt skenaariot ovat:

- pandemia
- terroristinen isku
- kyberhyökkäys
- voimahuollon häiriöt
- sotilaallinen voimankäyttö
- laajamittaisen maahantulon hallinta
- CBRNE-uhat (kemialliset, biologiset, radiologiset, ydin- ja räjähdusuhat)

Nämä skenaariot ohjaavat varautumisen suunnittelua ja harjoittelua sekä kansallisella että alueellisella tasolla. Ne korostavat tarvetta monialaiselle yhteistyölle ja valmiussuunnitelmien jatkuvalla kehittämiselle.

7.3 Etelä-Savon alueellinen riskiarvio

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnittelu perustuu sekä kansalliseen että alueelliseen riskiarvioon. Alueellinen riskiarvio toimii perustana valmiussuunnitelmien laatimiselle ja päivittämiselle. Etelä-Savon alueellinen riskiarvio on valmistunut maaliskuussa 2023, ja se on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 12, jonka suojaustaso on TL IV (käyttö rajoitettu).

Riskiarviot päivitetään yleensä 3–4 vuoden välein, ja niiden aikataulu ohjaa myös hyvinvointialueen valmiussuunnitelmien päivitysrytmä. Hyvinvointialueen toimialojen tulee varata riittävät resurssit sekä yleisen valmiussuunnitelman että toimialakohtaisten suunnitelmien ja alueellisen riskiarvion päivittämiseen.

Etelä-Savon alueellinen riskiarvio on laadittu laaja-alaisessa poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Valmisteluun osallistui noin 70 asiantuntijaa eri organisaatioista, viranomaisista, kunnista, elinkeinoelämästä ja järjestöistä. Työtä koordinoi Etelä-Savon pelastuslaitos, ja se toteutettiin aluehallintoviraston valvonnassa.

Riskiarviotyössä alueen toimijat tunnistivat yhdessä merkittävimmät alueelliset uhkat ja häiriötilanteet (taulukko 4). Näistä uhkista laadittiin asiantuntijaryhmissä skenaarioita, joiden pohjalta arvioitiin riskien todennäköisyys ja seurausvaikutukset. Tämä lähestymistapa mahdollistaa varautumistoimien kohdentamisen niihin tilanteisiin, jotka todennäköisimmin uhkaavat alueen väestön hyvinvointia ja palveluiden jatkuvuutta.

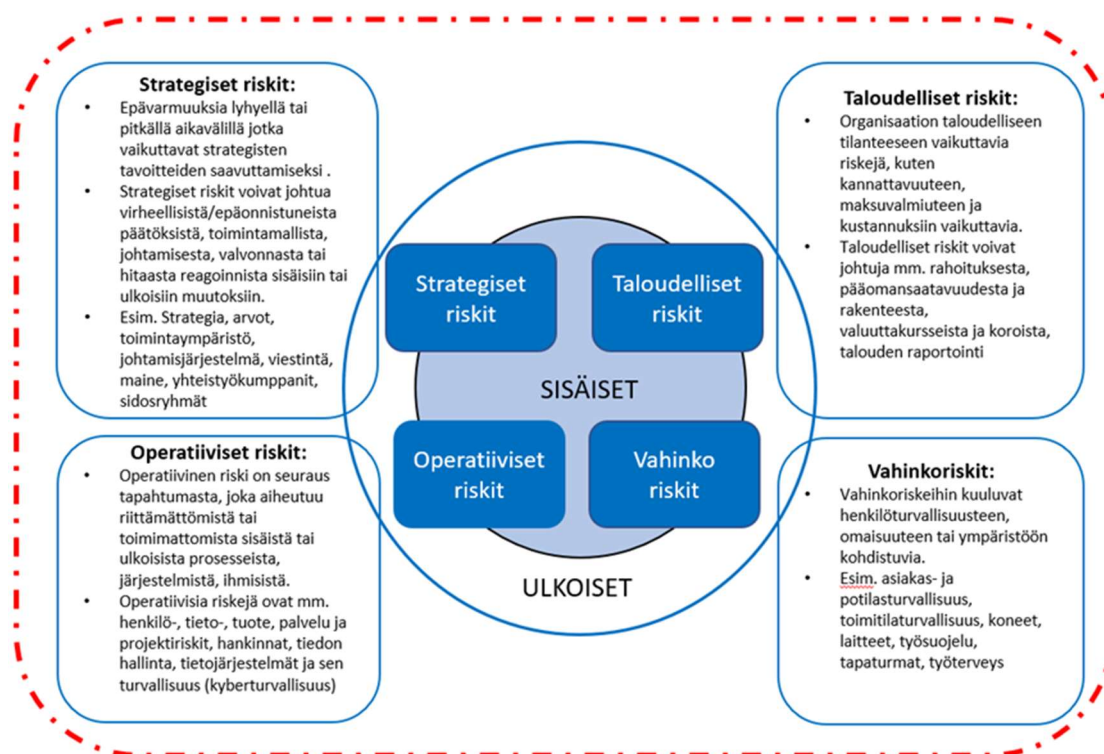
SKENAARIOT					
1. Luonnon aiheuttamat onnettomuudet ja sään ääri-ilmiöt	1.1 Raju ilma ja matalapainemyrsky	1.2 Talvimyrsky (Laajalle alueelle ulottuva talvimyrsky, johon liittyy pakkasjakso) (runsas lumentulo, tykkylumi, jäätävä sade)	1.3 Tulvat (Vesistö tai hulevesitulva, suurtulva, pato-onnettomuus)	1.4 Metsä- ja maastopalot (useampi yhtäaikaan laaja metsäpalo, laaja metsäpalo)	1.5 Pitkittynyt ja poikkeuksellinen sääilmiö (pitkä kuivuusjakso, pitkä hellejakso/kuumus, pitkä pakkasjakso)
2. Suuronnettomuudet (Laajat onnettomuustilanteet)	2.1 Kriittisen infran tai yhteiskuntaa vaikuttava suuri rakennuspalo (tulipalo merkittävässä kohteessa)	2.2 Vakava CBRNE onnettomuus ja ympäristöonnettomuus	2.3 Vakava tieliikenneonnettomuus	2.4 Vakava raideliikenneonnettomuus	2.5 Vakava lentoliikenneonnettomuus
3. Infrastruktuurin häiriöt	2.6 Vakava sisävesistön onnettomuus	2.7 Meriliikenteen suuronnettomuus			
	3.1 Alueelliset vesihuollon häiriöt	3.2 Alueelliset voimahuollon häiriöt • Sähkönjakelunhäiriö, • Lämmönjakelunhäiriö • Polttoaineiden saannin häiriö	3.3 Alueelliset ICT-häiriöt Tieto- ja viestintäverkkojen ja palveluiden vakava häiriö	3.4 Kuljetus- ja logistiikan häiriöt: • Alueellisen liikenneinfran häiriöt, • Elintarvikehuollon- ja päivittäistavarahuollon häiriöt • Jätehuollonhäiriöt	3.5 Lääkkeiden ja lääkintätarvikkeiden saatavuus ja jakeluhäiriö
4. Muu yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta ja terrorismi	4.1 Yhteiskuntajärjestystä vaarantava toiminta, terrorismi ja väkivaltainen liikehdintä	4.2 Laajamittainen maahantulo			
5. Terveysturvallisuuden häiriöt	5.1 Laajamittaiset tartuntataudit Pandemia tai muu vastaava laajalle levinnyt epidemia	5.2 Eläintaudit	5.3 Monipotilastilanteet	5.4 Mikrobilääkeresistenssi	5.5 Kasvintuotannon riskit ja häiriötilanteet
6. Laaja-alainen vaikuttaminen	6.1 Kyberhyökkäys	6.2 Kriittisen infran häiriöt	6.3 Informaatiovaikuttaminen	6.4 Poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen vaikuttaminen	6.5 Julkisen talouden häiriö, rahoitusjärjestelmän häiriö
7. Sotilaallinen voimankäyttö, E-S sotilaallisten uhkien arviointi (ST2)	7.1 Alueen sotilaallinen uhka				
8. Muut uhkamallit ja häiriötilanteet	8.1 Aurinkomyrsky	8.2 Sisäiset ja ulkoiset henkilöriskit	8.3 Taloustilanteen, huoltovarmuuden ja maailmanpoliittisen tilanteen vaikutukset		

TAULUKKO 4. Etelä-Savon alueellisen riskiarvion skenaariot

7.4 Riskien hallinta ja omavalvonta

Etelä-Savon hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje (2023) määrittelee riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen kehittämisen tavoitteet, menettelyt ja toimintaperiaatteet. Riskienhallintasuunnitelman ensisijaisena tavoitteena on luoda järjestelmä, jossa riskejä tarkastellaan kokonaisvaltaisesti ja hallitusti kaikilla toiminnan osa-alueilla. Toteutus perustuu suunnitelmallisuuteen, järjestelmällisyyteen ja strategiseen ohjaukseen. Tarkempi ohjeistus sisältyy liitteeseen 15.

Hyvinvointialueen riskit jaotellaan neljään pääryhmään: strategiset, taloudelliset, toiminnalliset ja vahinkoriskit (ks. kuva 11). Näihin kaikkiin voi sisältyä sekä sisäisiä että ulkoisia riskejä. Talousarvion laadinnan yhteydessä on tärkeää analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa tavoitteita uhkaavat riskit, arvioida niiden vaikutukset ja todennäköisyys sekä laatia tarvittavat toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Riskiarviointi tulee tehdä myös merkittävien päätösten valmistelun ja tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä, jolloin arvioidaan myös riskienhallinnan tuloksellisuutta.

KUVA 11. Riskien pääryhmät

Riskienhallinta on alkanut vakiintua, ja sen soveltamista laajennetaan entistä kattavammin eri toimialoille ja organisaation tasoille. Riskien arvioinnin lähtökohtana on ennaltaehkäisy, joka on aina kustannustehokkaampaa kuin seurausten korjaaminen. Organisaatiota ohjataan ennakoivaan ja riskit tunnistavaan toimintakulttuuriin.

Tavoitteena on, että Etelä-Savon hyvinvointialueella on toimivat, tarkoituksenmukaiset ja vakiintuneet riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen menettelyt. Vastuu, riskien omistajuus ja hallinta siirtyvät yhä vahvemmin toimialueille ja palvelualueille, joissa omavalvonta on keskeisessä roolissa. Tämä edellyttää, että

toimialueiden ja palvelualueiden johto järjestää riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen menettelyt strategisen ohjauksen mukaisesti ja varmistaa riittävät resurssit niiden toteuttamiseen.

Hyvinvointialueella on käytössä sähköinen riskienhallinnan tallennusalue, jota käytetään taloutta ja toimintaa koskevan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan koordinointiin, neuvontaan ja ohjaukseen.

Toimintasuunnitelmassa tunnistetut hyvinvointialueen riskienhallinnan, turvallisuuden ja varautumisen periaatteet ovat:

1. Varmistetaan tavoitteiden saavuttaminen.
2. Varmistetaan asiakkaiden ja henkilöstön kokemus turvallisuudesta.
3. Huolehditaan hyvästä johtamisesta.
4. Hallitaan riskejä ja otetaan niitä hallitusti.
5. Turvataan toiminnan jatkuvuus varautumalla riskien toteutumiseen kaikkina vuorokauden aikoina.
6. Toiminnan jatkuva kehittäminen, systemaattinen seuranta ja arviointi.

Omavalvonta

Etelä-Savon hyvinvointialue varmistaa omavalvonnalla, että sen järjestämisvastuulle kuuluvat tehtävät hoidetaan lainmukaisesti ja laadukkaasti. Omavalvonnan kohteena ovat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja laatu sekä asiakkaiden yhdenvertaisuus.

Omavalvonta kattaa sekä palvelujen järjestämisen että tuottamisen. Sen avulla varmistetaan asiakkaiden ja potilaiden perusoikeudet, asiakas- ja potilasturvallisuus, palvelujen laatu sekä eri toimijoiden toimintaedellytysten ja velvollisuuksien yhdenmukaisuus.

Omavalvontaohjelmassa määritellään, miten palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan velvoitteiden noudattaminen järjestetään ja toteutetaan käytännössä. Omavalvonta on keskeinen osa hyvinvointialueen vastuullista johtamista ja jatkuvaa palvelujen kehittämistä.

8 Hyvinvointialueen tärkeiden toimintojen ja palveluiden turvaaminen ja resurssianalyysi

8.1 Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan

Sosiaali- ja terveys- sekä pelastuspalveluiden on kaikissa olosuhteissa turvattava keskeisten palvelujen ja toiminnan jatkuvuus. Häiriötilanteet voivat lisätä uusien asiakkaiden määrää ja kasvattaa jo palveluiden piirissä olevien asiakkaiden palvelutarvetta.

Kiireelliseen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen tarpeeseen vastataan myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Perusterveydenhuoltoa voivat kuormittaa esimerkiksi tartuntataudit tai veden ja ravinnon laadusta johtuvat sairastumiset, jotka samanaikaisesti lisäävät asiakasmäärää ja vähentävät käytettävissä olevan henkilöstön määrää. Normaalisti päivystyksestä vastaavat Mikkelin ja Savonlinnan keskussairaalat, mutta häiriötilanteissa myös muita toimintoja voidaan muuttaa päivystysluonteisiksi. Vähemmän kiireellisiä palveluita voidaan supistaa, jotta resursseja voidaan kohdentaa kriittisiin tehtäviin.

Kriisi- ja häiriötilanteet lisäävät myös yhteydenottoja neuvontapisteisiin, ja tilanteiden jälkeen psykososiaalisen tuen tarve voi kuormittaa palvelujärjestelmää. Sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on keskeinen rooli psykososiaalisen tuen tarjoamisessa ja evakuointien johtamisessa.

Ympäri vuorokautista hoitoa tai palveluita tarjoavien yksiköiden toiminta on turvattava myös häiriötilanteissa. Näissä yksiköissä on varauduttava esimerkiksi sähkön-, lämmön- ja vedenjakelun häiriöihin sekä veden saastumiseen. Sairaaloissa ja muissa suurissa yksiköissä vesi-, sähkö- ja kaukolämpöliittymät on varmennettu kahdennetuilla yhteyksillä. Lisäksi käytössä on kiinteistökohtaisia varajärjestelmiä, joiden avulla toimintaa voidaan jatkaa mahdollisimman normaalisti.

Häiriötilanteet, kuten onnettomuudet, luonnonkatastrofit ja pandemiat, lisäävät lääketieteellistä hoitoa tarvitsevien potilaiden määrää. Tarvittaessa lisäpaikkoja voidaan järjestää, ja vapaalla olevaa henkilöstöä voidaan kutsua töihin. Kiireellistä hoitoa tarvitsevat potilaat ohjataan ensisijaisesti Mikkelin ja Savonlinnan keskussairaaloihin, mutta suurissa tilanteissa potilaita voidaan siirtää myös muihin päivystäviin yksiköihin tai perustaa tilapäisiä yksiköitä kiireellisen hoidon tarjoamiseksi.

Paikkatarpeen kasvaessa yksiköissä olevia asiakkaita voidaan kotiuttaa tehostetusti hyödyntäen kotiin vietäviä palveluita ja omaisten apua. On tärkeää huomioida myös haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat, joiden kotona asuminen on riippuvainen kotihoidosta. Mikäli kotihoito ei ole mahdollista, asiakkaat voidaan siirtää ikäihmisten palveluyksiköihin tai evakuoida erillisten suunnitelmien mukaisesti.

Sähköisten tietojärjestelmien haavoittuvuus on keskeinen osa toiminnan turvaamista. Häiriöt ja katkokset vaikuttavat tietoliikenneyhteyksiin, tiedon saatavuuteen sekä potilas- ja asiakastietojärjestelmien käyttöön. Sähkönjakelun ongelmat voivat estää pääsyn järjestelmiin kokonaan, ja kyberhyökkäykset voivat aiheuttaa merkittäviä häiriöitä. Tällöin siirrytään potilas- ja asiakastietojärjestelmiä koskevan häiriötilannesuunnitelman mukaisiin toimintatapoihin.

Häiriötilanteissa myös toimeentulotuen tarve voi kasvaa merkittävästi. Esimerkiksi luonnonkatastrofit tai palkanmaksun häiriöt – kuten pitkittyneet lakot tai tietojärjestelmäongelmat – voivat lisätä tuen tarvetta. Perustoimeentulotuesta vastaa Kela, mutta täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki myönnetään hyvinvointialueelta. Poikkeusoloissa valtioneuvosto voi päättää toimeentulotuen maksamisen keskeyttämisestä, lykkäämisestä tai alentamisesta enintään kolmen kuukauden ajaksi.

8.2 Hyvinvointialueen väestönsuojaaminen ja evakuointi

Väestön suojaamisen ja evakuoinnin tarve voi syntyä normaaliolojen onnettomuuksista, häiriötilanteista tai poikkeusoloista, kuten poliittisista, taloudellisista tai sotilaallisista kriiseistä. Nykyisessä kiristyneessä turvallisuusympäristössä, jossa Euroopan geopolitiikka on muuttunut epävakaammaksi, korostuu väestönsuojelun ja evakuointien suunnittelun merkitys entisestään.

Suojaamistoimenpiteet voivat tarkoittaa sisätiloihin suojautumista tai väestönsuojoihin siirtymistä tilanteissa, joissa Valmiuslain 3 §:n 1 tai 2 kohdan mukaiset poikkeusolot ovat voimassa. Laajamittaiset evakuoinnit toteutetaan pääsääntöisesti valtioneuvoston päätöksellä, mutta myös vakavat CBRNE-uhkat tai suuronnettomuudet voivat aiheuttaa kiireellisen tarpeen siirtää suuri määrä ihmisiä turvaan. Evakuoinnilla tarkoitetaan ihmisten ja omaisuuden siirtämistä pois vaara-alueelta tai vaarallisesta kohteesta, ja se on keskeinen osa väestönsuojelua.

Väestön suojaamistilanteissa alueen pelastusviranomainen vastaa väestön hälyttämisestä, neuvonnasta ja väestönsuojien käyttökuntoon saattamisesta. Suojaväistön yhteydessä annetaan vaaratiedote, jota voidaan täydentää väestöhälyttimillä, tiedotusvälineillä, sosiaalisen median kanavilla sekä tarvittaessa ovelta ovelle - tiedottamisella. Poikkeusoloissa annetaan valmiusevakuointikäsky, johon sisältyvät tarkat ohjeet jatkotoimenpiteistä.

Pelastuslain 2 a §:n mukaan väestönsuojelu tarkoittaa poikkeusoloissa tapahtuvaa humanitaarista toimintaa, jonka tavoitteena on suojella siviiliväestöä vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroilta, auttaa väestöä selviytymään niiden vaikutuksista ja luoda edellytykset eloonjäämiselle. Normaalioloissa vastaavaa toimintaa kutsutaan väestön suojaamiseksi.

Pelastuslain 64 § edellyttää, että pelastustoimen viranomaiset varautuvat väestönsuojelutehtäviin riittävien suunnitelmin ja valmisteluin. Näihin valmisteluihin kuuluu muun muassa sodan ajan uhkien ja niiden vaikutusten arviointi sekä väestönsuojien ylläpito ja käyttövalmiuden varmistaminen.

Hyvinvointialueella on useita väestönsuojeluun liittyviä tehtäviä. Pelastuslain 65 §:n mukaan väestönsuojeluun varautuminen kuuluu viranhaltijoiden virkavelvollisuuksiin ja työsopimussuhteisten työntekijöiden tehtäviin. Lisäksi viranomaiset, laitokset ja liikelaitokset, jotka ovat velvollisia varautumaan väestönsuojeluun, laativat pelastuslaitoksen johdolla ja yhteistyössä tarvittavat suunnitelmat tehtäviensä hoitamiseksi. Pelastuslaitokselle on toimitettava selvitykset käytettävissä olevista voimavaroista. Valmiuslain 17 luvun mukaisesti pelastustoimelle voidaan myöntää lisätoimivaltuuksia väestönsuojelutehtävien toteuttamiseksi.

Sosiaalihuollolla on keskeinen rooli väestönsuojelussa. Pelastuslain 46 §:n mukaan sosiaalihuollon on osallistuttava pelastustoiminnan tukemiseen ja väestön suojeluun. Sosiaalihuollon vastuulle kuuluu evakuoitujen ja onnettomuuksien uhrien majoitus, ruokahuolto, vaatetus ja muu perushuolto sekä pelastushenkilöstön huollon tukeminen. Lisäksi sosiaali- ja terveysten palveluiden on järjestettävä psykososiaalinen tuki. Vuoden 2023 alusta lähtien vastuu psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtamisesta ja yhteensovittamisesta kiireellisissä tilanteissa on säädetty sosiaalipäivystyksille. Terveysten huolto toteuttaa psykososiaalista tukea yhteistyössä sosiaalipäivystyksen kanssa (Sosiaalihuoltolaki 29 a §, Terveysten huoltolaki 50 a §).

Väestönsuojeluun liittyy myös valmiuslain 116 §:n mukainen väestönsuojeluvelvollisuus, jonka mukaan jokainen Suomessa kotikunnan omaava 18–67-vuotias henkilö on velvollinen osallistumaan väestönsuojelutehtäviin tilanteen niin vaatiessa.

Geneven sopimuksen lisäpöytäkirjan (1980/82) 61 artikla määrittelee väestönsuojelutehtävät seuraaviksi humanitaarisiksi tehtäviksi, jotka on esitetty taulukossa 4 sekä vastuut taulukossa 5.

Geneven sopimuksen lisäpöytäkirjan (1980/82) 61 artikla määrittelee väestönsuojelutehtävät
i) hälytystoiminta;
ii) evakuointi;
iii) suojista huolehtiminen;
iv) pimennystoimenpiteiden hoito;
v) pelastustoiminta;
vi) lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto;
vii) sammutustoiminta;
viii) vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen;

ix) puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet;
x) tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu;
xi) osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla;
xii) välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen;
xiii) surmansa saaneista huolehtiminen;
xiv) avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi;
xv) edellä mainittujen tehtävien edellyttämät lisätoimenpiteet, mukaan lukien suunnittelu ja järjestely, muttei rajoittuen näihin.

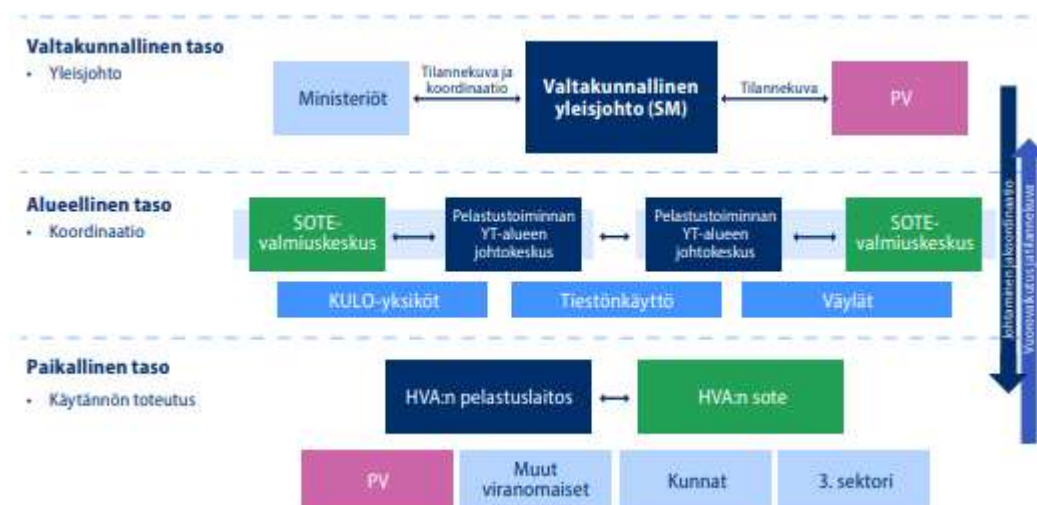
TAULUKKO 4.

Edellä mainituista hyvinvointialueen viranomaisten suunnittelu ja johtovastuulle kuuluvat seuraavat tehtävät:

Geneven sopimuksen lisäpöytäkirjan (1980/82) 61 artikla määrittelee väestönsuojelutehtävät	ESHA viranomaisten suunnittelu ja johtovastuu
i) hälytystoiminta (väestön varoittaminen)	Pelastustoimi
ii) evakuointi (mukaan lukien laajat väestönsiirrot)	Pelastustoimi, SoTe
iii) suojista huolehtiminen (tarkastukset)	Pelastustoimi
v) pelastustoiminta;	Pelastustoimi
vi) lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto;	SoTe
vii) sammutustoiminta;	Pelastustoimi
viii) vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen	Pelastustoimi
ix) puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet	Pelastustoimi
x) tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu	SoTe
xiv) avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi;	Pelastustoimi, SoTe

TAULUKKO 5. Hyvinvointialueen tehtävät väestönsuojelutilanteessa

Evakuointien toimeenpanon vastuut jakautuvat kolmeen tasoon: valtakunnallinen taso kattaa valtionhallinnon, alueellinen taso käsittää pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueet, ja paikallinen taso tarkoittaa hyvinvointialueen vastuualueita. Jokaisella tasolla on oma roolinsa evakuointien suunnittelussa ja toteutuksessa, ja väestön siirtämisen johtaminen ja koordinaatio eri tasoilla, joka kuvattu kuvassa 12.

Kuva 12. Väestön siirtämisen johtaminen ja koordinaatio eri tasoilla (SM:n julkaisuja 2024:2 mukaan).

Etelä-Savon hyvinvointialueen pelastusviranomaiset vastaavat väestön siirtämisen yleisjohtosta alueellaan. He huolehtivat siirron suunnittelusta, kokoamisjärjestelyistä, viestinnästä ja tilannekuvan muodostamisesta sekä viranomaisten toiminnan yhteensovittamisesta niin lähtö- kuin vastaanottoalueilla. Tilanteen hallinta edellyttää usein oman tilanneorganisaation perustamista yhteistyössä vastuuviranomaisten kanssa. Kuvassa 13. on esitetty väestön siirtyminen, siirtäminen ja hoitolaitosten siirrot.

KUVA 13. Väestön siirtyminen, siirtäminen ja hoitolaitosten siirrot (SM:n julkaisuja 2024:2 mukaan).

Sosiaali- ja terveydenhuolto muodostaa ja välittää tilannekuvaa omasta toiminnastaan valmiuskeskuksille sekä vastaa yksiköiden siirtoon liittyvästä arvioinnista ja valmisteluista. Lisäksi sen tehtävänä on tukea pelastusviranomaisia erityistä tukea tarvitsevien, kuten lasten, siirtoon liittyvissä kysymyksissä. Lapsia ei voida erottaa huoltajistaan ilman lainmukaista perustetta, ja heidän näkemyksensä on otettava huomioon.

Väestönsiirroissa tarvitaan tiivistä yhteistyötä kuntien kanssa, erityisesti kiinteistöjen käytön ja siirretyn väestön huollon järjestämisessä. Kunnilla on valmiuslain mukainen toimivalta huollon toteuttamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon on yhdessä kuntien kanssa laadittava suunnitelmat siirretyn väestön vastaanottoon liittyvien palvelujen järjestämiseksi. Kuvassa 14. on esitetty väestön lähettämisen ja vastaanottamisen vastuut.

Etelä-Savon hyvinvointialueella on väestön evakuointeihin erillinen suunnitelma, joka on turvaluokiteltu, Salassa pidettävä, käsiteellään kuin TL III.

KUVA 14. Väestön lähettämisen ja vastaanottamisen vastuut. (SM:n julkaisuja 2024:2 mukaan).

8.3 Hyvinvointialueen toimialojen toimintaedellytykset

Etelä-Savon hyvinvointialueen toimialojen valmiussuunnittelu perustuu lainsäädäntöön ja viranomaisvelvoitteisiin, ja se toteutetaan toimialakohtaisesti. Yleinen valmiussuunnitelma toimii kokoavana kehyksenä, mutta ei korvaa yksityiskohtaista, toimialoille räätälöityä suunnittelua. Myös hyvinvointialueen omistamien yhtiöiden, ulkoistettujen palveluntuottajien ja ostopalveluiden tarjoajien on varauduttava häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä tilanteisiin, joissa ulkopuolinen toimija ei kykene täyttämään sopimusvelvoitteitaan.

8.3.1 Perusterveydenhuolto ja päivystys

Päivystystoiminnot ovat keskeisessä roolissa äkillisissä sairastumisissa ja loukkaantumisissa, ja ne toimivat ympäri vuorokauden vuoden jokaisena päivänä. Mikkelin keskussairaalalla on alueellisesti merkittävä toimija suuronnettomuus- ja monipotilastilanteissa. Päivystyksessä on varauduttu laajentamaan ja mukauttamaan toimintaa nopeasti muuttuvien tilanteiden mukaan, jotta hoidon jatkuvuus ja resurssien riittävyys voidaan turvata. Tarvittaessa myös muita terveydenhuollon yksiköitä voidaan muuttaa päivystysluonteisiksi.

8.3.2 Sairaalapalvelut

Sairaalat voivat siirtyä tehostettuun tai täysvalmiuteen tilanteissa, joissa väestön terveys on uhattuna, kuten laajassa infektioepidemiassa. Tällöin poliklinikkatoimintaa supistetaan ja resursseja keskitetään kriittisiin palveluihin. Erikoisalakohtaisista vuodeosastoista voidaan luopua ja ne voidaan muuttaa yhteisosastoiksi tai

infektio-osastoiksi. Yhteistyötä muiden yksiköiden ja hyvinvointialueiden kanssa tehostetaan valmiuden nostamisen yhteydessä.

8.3.3 Ensihoito

Ensihoito on keskeinen toimija kaikissa häiriötilanteissa ja suuronnettomuuksissa. Se toimii tiiviissä yhteistyössä pelastustoimen, terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden kanssa. Ensihoidon valmiussuunnitelmat mahdollistavat toiminnan laajentamisen ja sopeuttamisen eri tilanteisiin. Suorituskyky perustuu riittäviin henkilöstöresursseihin, ajantasaisiin varauksiin, materiaaliseen valmiuteen, koulutukseen ja viranomaisyhteistyöhön. Ensihoitoyksiköt voivat toimia myös hyvinvointialueen rajojen ulkopuolella kansallisten suunnitelmien mukaisesti.

8.3.4 Sosiaalipalvelut

Sosiaalihuollon yksiköt ovat toiminnaltaan moninaisia, ja niiden valmius vaihtelee. Häiriötilanteissa on turvattava lakisääteiset tehtävät ja vastattava palvelutarpeen kasvuun. Henkilöstö on kriittisin resurssi, ja sen saatavuus on haaste jo normaalioloissa. Monia tehtäviä voi hoitaa vain laillistettu ammattihenkilö, ja erityistilanteet vaativat usein erityisosaamista, jota ei ole nopeasti siirrettävissä. Joitakin toimintoja voidaan tilapäisesti supistaa, jotta kriittisiä palveluja voidaan vahvistaa. Valtioneuvosto voi poikkeusoloissa myöntää luvan poiketa määräaika sääntelystä. Sosiaalihuollon ja kuntien on yhdessä suunniteltava siirretyn väestön vastaanotto ja siihen liittyvät palvelut, sillä kunnilla on valmiuslain mukainen vastuu huollon järjestämisestä.

8.3.5 Ikääntyneiden palvelut

Ikääntyneiden toimiala vastaa laitoshoidosta, asumispalveluista ja kotiin vietävistä palveluista. Palvelut ovat luonteeltaan erilaisia, ja niiden toimintaedellytykset vaihtelevat. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on turvattava lakisääteiset tehtävät ja vastattava kasvavaan palvelutarpeeseen. Koska henkilöstöresurssit ovat rajalliset jo normaalioloissa, joudutaan kriisitilanteissa resursseja keskittämään kaikkein kriittisimpiin toimintoihin.

8.3.6 Pelastus- ja turvallisuuspalvelut

Pelastuspalvelut varautuvat häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin itsenäisesti ja yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Toimintaa voidaan mukauttaa keskittämällä tai hajauttamalla resursseja, siirtämällä henkilöstöä, muuttamalla työvuorosuunnittelua tai ottamalla käyttöön lisätoimivaltuuksia. Pelastustoimen lakisääteiset tehtävät, kuten onnettomuuksien ehkäisy ja valvonta, jatkuvat kaikissa turvallisuustilanteissa. Hyvinvointialueen turvallisuuspalvelut vastaavat koko organisaation turvallisuudesta, mukaan lukien työsuojelun.

8.3.7 Konsernipalvelut

Konsernipalvelut tukevat hyvinvointialueen palvelutuotantoa kaikissa tilanteissa. Ne vastaavat muun muassa tila- ja tukipalveluista, henkilöstö-, hankinta- ja talouspalveluista, digitaalisista ja tietopalveluista sekä viestinnästä ja päätöksenteon tuesta. Häiriötilanteissa konsernipalveluiden on varmistettava, että tukitoiminnot jatkavat keskeytyksettä, jotta elintärkeitä palvelut voidaan turvata.

8.3.8 Lääkkeet ja hoitotarvikkeet

Sairaala-apteekit vastaavat lääkehuollosta, mukaan lukien lääkkeiden hankinta, varastointi ja jakelu. Velvoitevarastointilainsäädäntö määrittää, kuinka paljon lääkkeitä on oltava varastossa. Poikkeustilanteissa tiettyjen lääkkeiden, kuten infuusionesteiden ja tehohoitolääkkeiden, kulutus voi kasvaa merkittävästi. Tällöin viranomaiset voivat ohjeistaa varastojen täydentämistä. Lääkehuollon painopiste siirtyy kriittisten toimintojen turvaamiseen.

Poikkeustilanteissa on huomioitava, että tiettyjen lääkevalmisteiden, kuten infuusionesteiden, mikrobilääkkeiden ja tehohoitolääkkeiden kulutukset kasvavat huomattavasti normaalikulutuksesta, joten varastot eivät riitä yhtä kauan kuin normaalioloissa. Viranomaiset voivat ohjeistaa poikkeus- tai häiriötilanteissa korottamaan varastoja tiettyjen lääkeaineiden tai lääkeaineryhmien osalta. Lääkehuollon palveluiden osalta sairaala-apteekin toiminnassa keskitytään turvaamaan poikkeustilanteissa ylläpidettävien toimintojen lääkehuolto.

8.3.9 Lääkintälaitteet

Hyvinvointialueella on käytössä yhtenäinen laiterekisteri, jonka avulla varmistetaan lääkintälaitteiden toimintavarmuus. Laitteita huolletaan säännöllisesti, ja valmiutta kohotettaessa painopiste siirtyy viankorjaukseen. Ennakoivilla hankinnoilla ylläpidetään tarvittavaa varastoa. Käyttäjäyksiköt arvioivat laite- ja tarviketarpeet, joiden perusteella lääkintätekniikka ja hankintatoimi ohjaavat toimenpiteitään.

8.3.10 Kuvantamispalvelut

Kuvantamispalvelut tuottavat diagnostisia tukipalveluita useille erikoisaloille ja osallistuvat säteilyturvallisuusunnettomuuksien hallintaan. Radiologisia ja neurofysiologisia tutkimuksia tehdään ympäri vuorokauden. Poikkeusoloissa tutkimuskapasiteettia voidaan lisätä, mutta toiminta on riippuvainen sähkön, laitteiden ja tietoliikenteen toimivuudesta.

8.3.11 Laboratoriopalvelut

ISLAB tuottaa laboratoriopalvelut Etelä-Savon alueella ja ylläpitää kriittisiä näytteenotto- ja analytiikkavalmiutta Mikkelin keskussairaalassa ympäri vuorokauden. Häiriötilanteissa keskitytään päivystystutkimuksiin ja verituotteiden saatavuuden turvaamiseen. Yhtenäinen laitekanta mahdollistaa analytiikan hajauttamisen eri sairaaloihin. ISLAB palvelee myös Pohjois-Savon ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueita, mikä vahvistaa alueellista varautumista. ISLAB:illa on oma valmiussuunnitelma häiriötilanteiden varalta.

8.3.12 Materiaalihuolto ja logistiikka

Etelä-Savon hyvinvointialueen konsernipalvelut vastaavat materiaalihuollon ja kuljetuspalveluiden järjestämisestä myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Palvelut tuotetaan yhteistyössä inhouse-yhtiöiden ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Häiriötilanteessa varmistetaan potilas-, lääke-, ruoka-, välinehuolto-, puhtaan pyykin-, varastotavaran- ja jätehuollon kuljetukset. Henkilöstöresurssit turvataan muun muassa vuosilomien siirroilla, työaikajärjestelyillä ja tuotannon uudelleenorganisoinnilla. Suuronnettomuuksissa potilaskuljetusten ajojärjestelyvastuu siirtyy ensihoito- ja tilannekeskukselle. Kiireettömiin kuljetuksiin varatut ajoneuvot otetaan tarvittaessa kriittisten kuljetusten käyttöön, ja kiireettömät kuljetukset hoidetaan vain, jos kapasiteettia jää yli.

8.3.13 Ruokahuolto

Hyvinvointialueen ruokapalvelut tuotetaan pääosin omana tuotantona ja osin ostopalveluina. Kaikki ruokapalvelutoimijat varmistavat elintarviketurvallisuuden omavalvontajärjestelmän avulla elintarvikelain (297/2021) mukaisesti. Häiriötilanteissa ruokahuollon painopiste siirtyy potilasruokailun turvaamiseen. Käyttöön otetaan supistettu ruokalista, joka perustuu valmiuselintarvikevarastoon. Potilasateriat jaetaan pääosin kertakäyttöastioilla, joita on varastoitu valmiiksi. Henkilöstöresursseja vahvistetaan tarvittaessa lomajärjestelyin ja työaikamuutoksin. Ravintokeskusten välistä yhteistyötä tiivistetään siirtämällä henkilöstöä ja jakamalla ruokatuotteita yksiköiden välillä. Evakuointien ruokahuolto on sovittu kuntien evakuointisuunnitelmissa.

8.3.14 Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023

Palvelutuotannon ulkoistaminen tuo mukanaan uudenlaisia riskejä, jotka on huomioitava huolellisesti sopimuksissa ja varautumissuunnittelussa. Ketjutetut palveluntuottajat voivat vaikeuttaa johtamista ja hämärtää vastuunjakoa häiriötilanteissa. Selkeä johtaminen ja vastuiden määrittely ovat keskeisiä jatkuvuuden turvaamiseksi. Vaikka palvelun tuottaja olisi ulkopuolinen, järjestämisvastuu säilyy aina hyvinvointialueella. Tämä edellyttää aktiivista sopimusten valvontaa ja seurantaa, jotta mahdollisiin poikkeamiin voidaan reagoida ajoissa. Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt on esitetty valmiussuunnitelman kuvassa 15

Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2025

Yhtiöt, jossa omistajuus tai osa omistajuutta:

- 2M-IT
- DigiFinland Oy
- Hyvil Oy
- Islab hyvinvointiyhtymä
- Istekki Oy
- Järvi-Saimaan palvelut Oy
- Järvi-Suomen Terveys Oy
- Tiera Oy
- Mikkelin puhelinosuuskunta
- Mikkelin Sairaalaparkki Oy
- Suomen luotto-osuuskunta
- Pieksämäen Tukipalvelut Oy
- Monetra Pohjois-Savo Oy

- Sakupe Oy
- Sansia Oy
- Numara Palvelut Oy
- Service Oy
- Sote virtuaalikirjasto Oy

Kiinteistöyhtiöt, jossa omistajuutta

- As Oy Kotilahdentie
- As Oy Maaherranpuisto
- As Oy Pirtinkulma
- Kiinteistö Oy Aurinko Ruka
- Kiinteistö Oy Säästömiikka

KUVA 15. Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamat yhtiöt 2023

8.4 Sopimusperusteinen varautuminen

Valmiuslain (1552/2011) 12 § velvoittaa valtion viranomaiset, valtion liikelaitokset ja kunnat varmistamaan tehtäviensä häiriöttömän hoitamisen kaikissa olosuhteissa. Tämä varautumisvelvoite ulottuu myös ulkoistettuihin palveluihin, ostopalveluihin, materiaalihankintoihin ja yhteishankintoihin, jotka vaikuttavat organisaation kriittisten toimintojen jatkuvuuteen. Tavoitteena on, että palvelut eivät keskeydy tai palautuvat normaaliksi mahdollisimman nopeasti. Erityisen tärkeää on elintärkeiden palveluiden turvaaminen ja niiden huoltovarmuus.

Etelä-Savon hyvinvointialueen näkökulmasta elintärkeitä toimintoja ovat muun muassa kiireellinen pelastustoiminta ja ensihoito, vaativa erikoissairaanhoito, lääkkeiden ja lääkintätarvikkeiden jakelu, perusterveydenhuolto, sosiaalipalvelut sekä näiden toimintojen edellyttämä infrastruktuuri, kuten vesi-, sähkö-, polttoaine-, ICT-, jäte- ja logistiikkapalvelut sekä päivittäistavarahuolto.

Hyvinvointialue toimii monituottajamallissa, jossa palveluita tuotetaan sekä julkisten että yksityisten toimijoiden kautta. Tämän vuoksi sopimusperusteinen varautuminen on keskeinen keino varmistaa palveluiden toimintavarmuus ja jatkuvuus. Vaikka palvelu tuotetaan ulkoistetusti, järjestämisvastuu säilyy aina hyvinvointialueella. Siksi sopimuksissa on varmistettava, että ne tukevat lakisääteistä varautumista ja jatkuvuudenhallintaa.

Hyvinvointialueen on edellytettävä, että yksityiset palveluntuottajat laativat ja esittävät suunnitelmat valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta. Lisäksi on sovittava häiriötilanteiden ilmoitusmenettelyistä sekä tilannekuvan ylläpitämisestä ja jakamisesta. Näin varmistetaan, että poikkeamat havaitaan ajoissa ja niihin voidaan reagoida tehokkaasti.

Etelä-Savon hyvinvointialueen ostopalvelujen kokonaisvolyyymi on noin 345 miljoonaa euroa. Aineita, tarvikkeita ja tavaroita hankitaan noin 60 miljoonalla eurolla. Sopimusperusteinen varautuminen perustuu valtakunnallisiin ohjeistuksiin ja sisällytetään osaksi hankintojen kilpailutuksia ja uusia sopimuksia.

Hyvinvointialue vastaa järjestämisvastuunsa mukaisesta sopimusseurannasta ja valvonnasta. Sopimuskumppaneiden, alihankkijoiden ja muiden verkostokumppaneiden jatkuvuudenhallintaa arvioidaan Huoltovarmuuskeskuksen Sopiva-suositusten mukaisilla lausekkeilla. Sopimusperusteinen varautuminen

edellyttää vahvaa sopimusohjausta, joka toteutuu neuvotteluissa, sopimusten valmistelussa, laadinnassa ja valvonnassa, joka kuvattu kuvassa 16.

KUVA 16. Sopimusohjauksen ja sopimusten hallinnan periaatteet (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 19.)

8.5 Kolmannen sektorin ja seurakuntien välinen yhteistyö

Järjestöillä on merkittävä rooli onnettomuuksiin ja häiriötilanteisiin varautumisessa. Ne tuottavat palveluja, koordinoivat vapaaehtoisten osallistumista viranomaisten tukena ja ylläpitävät erityisosaamista, jota voidaan hyödyntää valmiustoiminnassa. Järjestöt myös ohjaavat ja organisoivat kansalaisten auttamishalua tilanteissa, joissa viranomaisten resurssit eivät yksin riitä.

Suomen Punaisen Ristin rooli on erityisen keskeinen. Sen tehtävistä ja asemasta säädetään laissa (Laki Suomen Punaisesta Rististä 2000/238 ja asetus 2017/827). SPR:llä on valtakunnalliset yhteistyömuistiot sosiaali- ja terveysministeriön sekä sisäministeriön kanssa, joissa on sovittu varautumisesta ja vapaaehtoistoiminnan koordinaatiosta.

Etelä-Savossa toimii koulutettuja ja kokeneita vapaaehtoisia SPR:n ja Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) hälytysryhmissä. Toimintaa koordinoi SPR:n Kaakkois-Suomen piiri, jonka valmiuspäällikkö toimii yhteyshenkilönä hyvinvointialueen suuntaan. Hälytykset tehdään viranomaisnumeron kautta, ja yhteistyötä kehitetään myös koulutusten ja harjoitusten kautta.

Hyvinvointialueen perustamisen myötä tavoitteena on solmia yksi koko Etelä-Savon laajuinen yhteistyösopimus SPR:n ja sen koordinoimien vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Sopimuksessa määritellään,

milloin ja miten koulutettuja vapaaehtoisia voidaan hälyttää viranomaisten tueksi, sekä millä ehdoilla he ovat käytettävissä.

Etelä-Savon hyvinvointialueella on myös yhteistyösopimus Etelä-Savon Reserviläispiirin kanssa. Reserviläiset tukevat hyvinvointialueen toimialoja erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Heidän roolinsa voi liittyä esimerkiksi vartiontiin, liikenteen ohjaukseen, aluevalvonnan tai muiden viranomaistoimintaa tukevien tehtävien toteuttamiseen. Reserviläisillä on koulutusta ja kokemusta toimimisesta poikkeusoloissa, ja heidän osallistumisensa perustuu viranomaisten tekemään hälytykseen ja ennalta sovittuihin toimintamalleihin. Yhteistyö vahvistaa alueellista kokonaisturvallisuutta ja täydentää viranomaisten toimintakykyä erityistilanteissa

Myös seurakunnilla on tärkeä rooli erityisesti henkisen huollon järjestämisessä. Etelä-Savon hyvinvointialueella on yhteistyösopimus Mikkelin evankelis-luterilaisen seurakunnan kanssa. Sopimus kattaa seurakunnan henkilöstön osallistumisen henkisen tuen tehtäviin sekä hätämajoituksen järjestämisen esimerkiksi seurakunnan leirikeskuksissa.

9 Hyvinvointialueen toiminnan turvaaminen

Etelä-Savon hyvinvointialueen kokonaisvarautumista normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ohjataan useilla toisiaan täydentävillä asiakirjoilla. Näitä ovat organisaation yleinen valmiussuunnitelma, toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat, skenaariokohtaiset toimintaohjeet, toimipisteiden pelastussuunnitelmat sekä tietosuoja-asiakirjat. Tilanteen mukaan voidaan lisäksi antaa hallintopäätöksiä ja sisäisiä ohjeita toimivaltaisten viranhaltijoiden toimesta.

Maakunnan kokonaisturvallisuutta vahvistavat myös yhteistyötahojen omat valmiussuunnitelmat. Näihin tahoihin kuuluvat muut viranomaiset sekä energia-, materiaali-, huolto- ja ylläpitopalveluita tuottavat yritykset. Kolmannen sektorin toimijoilla, kuten Suomen Punaisella Ristillä ja Vapaaehtoisella pelastuspalvelulla, on merkittävä rooli hyvinvointialueen palvelutuotannon tukemisessa häiriötilanteissa.

Lähtökohtaisesti koko hyvinvointialueen henkilöstö on käytettävissä häiriötilanteiden hallintaan, lukuun ottamatta kertausharjoituksiin tai liikekannallepanoon osallistuvia. Hyvinvointialueen on tehtävä henkilövarausesitys Etelä-Savon aluetoimistolle niistä keskeisistä henkilöistä ja heidän varahenkilöistään, joiden työpanos on kriittinen palvelujen jatkuvuuden kannalta.

9.1 Johtaminen, johtamisjärjestelmä ja päätöksenteko

Etelä-Savon hyvinvointialueen aluehallitus vastaa kokonaisturvallisuuden hallinnasta hallintosäännön mukaisesti. Tämä vastuu kattaa uhiin varautumisen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinnan sekä niistä toipumisen. Hallintosäännön 12. luvussa määritellään toimivalta vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Aluehallitus huolehtii siitä, että hyvinvointialueen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi kaikissa tilanteissa. Tämä toteutetaan valmiussuunnitelmien, ennakkovalmistelujen ja muiden varautumistoimenpiteiden avulla.

Johtamisjärjestelyt perustuvat normaaliolojen rakenteisiin ja toimialakohtaiseen lainsäädäntöön. Toimivaltainen viranomainen johtaa operatiivista toimintaa, vastaa viestinnästä ja tiedottaa tilanteesta sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Johtovastuu voi vaihdella tilanteen edetessä, jolloin toimijoiden välinen tiedonkulku on erityisen tärkeää. Tilanteen hallintaa tukevat kansalliset, alueelliset ja paikalliset yhteistyöfoorumit, jotka arvioivat tilannetta ja tukevat päätöksentekoa.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa hyvinvointialuejohtajalla ja toimialajohtajilla on oikeus käyttää päätösvaltaa palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi. Hyvinvointialuejohtajan toimivalta on ensisijainen. Päätösvalta voi koskea esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvia uhkia, elintärkeiden palveluiden keskeytymistä tai merkittäviä taloudellisia ja toiminnallisia riskejä.

Hyvinvointialueen toimintaa johtaa tällöin hyvinvointialuejohtaja yhdessä häiriötilannejohtoryhmän kanssa. Ryhmän kokoonpanoa voidaan muuttaa tilanteen vaatimusten mukaisesti ja henkilöiden sijaisjärjestelyt on hoidettu toimialakohtaisesti, jolla varmistetaan häiriötilannejohtoryhmän jatkuvuudenhallinta.

Etelä-Savon hyvinvointialueen häiriötilannejohtoryhmään kuuluvat:

- Hyvinvointialuejohtaja (puheenjohtaja)
- Johtajaylilääkäri
- Toimialajohtajat
- Henkilöstöjohtaja
- Digijohtaja
- Viestintäpäällikkö
- Tila- ja tukipalvelujohtaja
- Valmiuspäällikkö
- Turvallisuuspäällikkö
- Asiantuntijajäsenet tilanteen mukaan

Tilannekuvaa tuottaa Etelä-Savon sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekeskus yhteistyössä pelastustoimen tilanne- ja johtokeskuksen kanssa. Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa hyvinvointialuejohtaja ja häiriötilannejohtoryhmä vastaavat tilanteen edellyttämistä toimenpiteistä ja ohjaavat resursseja eri tehtäväalueille tilanteen vaatimusten mukaisesti. Toimialojen toimintaa ja palvelutuotantoa koordinoivat toimialakohtaiset johtoryhmät.

Etelä-Savon hyvinvointialueen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtamisjärjestelmä kehitetään vuoden 2025 ja 2026 aikana. Johtamisjärjestelmässä määritellään selkeästi roolit, vastuut ja toimenpiteet, joita toteutetaan eri häiriötilanteissa toiminnan koordinoimiseksi.

9.2 Tilannekuva

Etelä-Savon hyvinvointialueen häiriötilanteiden hallinnan keskeinen perusta on ajantasainen ja analysoitu tilannekuva. Tilannekuva ei ole vain kokoelma tietoja, vaan se on johtamisen ydinväline, joka mahdollistaa nopean reagoinnin, ennakkoinnin ja resurssien tehokkaan kohdentamisen. Tilannekuvan muodostaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä johtamisen, viestinnän ja tiedonhallinnan välillä.

Tilannekuva rakentuu neljästä toisiaan tukevasta kerroksesta, kuten kuvassa 17 esitetään:

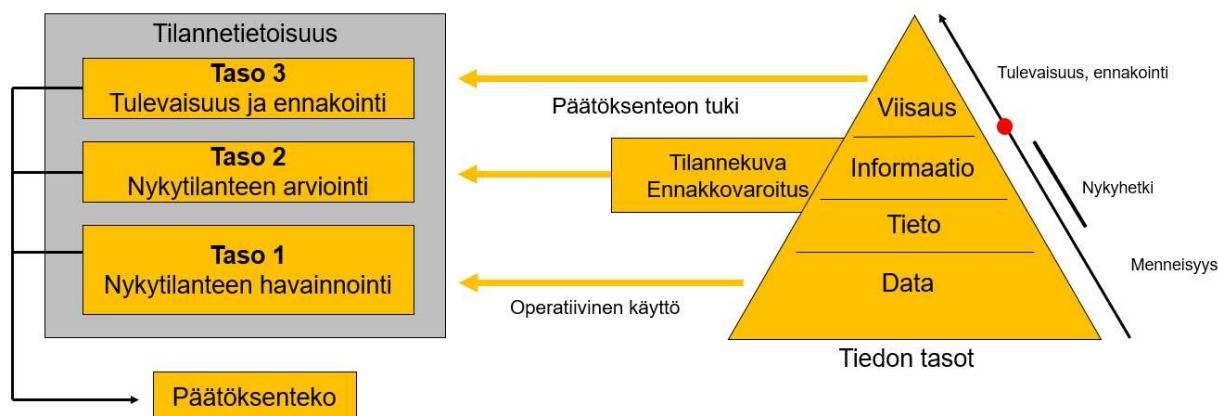
- Tilannekuva on havaintojen ja tiedon kokoelma.
- Tilannetietoisuus tarkoittaa kykyä ymmärtää, mitä havaittu tieto tarkoittaa.
- Tilanneymmärrys syventää tätä analysoimalla, miksi tilanne on sellainen kuin se on ja mihin se voi kehittyä.
- Tiedolla johtaminen on näiden kolmen tason hyödyntämistä päätöksenteossa.

Tämä kerroksellinen rakenne tukee Etelä-Savon hyvinvointialueen kykyä hallita nopeasti muuttuvia tilanteita, kuten suuronnettomuuksia, epidemioita tai kriittisen infrastruktuurin häiriöitä. Tilannekuva toimii jatkuvasti päivittyvänä perustana, jonka avulla voidaan tehdä oikea-aikaisia ja vaikuttavia päätöksiä.

KUVA 17. tilannekuvan analysoinnin elementit

Kuva 18, joka mukailee Endesleyn (1995) mallia, korostaa tilannekuvan roolia tiedolla johtamisessa. Hyvin koottu ja riittävän usein päivittyvä tilannekuva ei ainoastaan tue päätöksentekoa, vaan auttaa myös ennakoimaan häiriötilanteita. Se mahdollistaa nopean reagoinnin ja mukautuu tilanteen vaatimuksiin, mikä on ratkaisevaa erityisesti monimutkaisissa ja ennakoimattomissa kriiseissä.

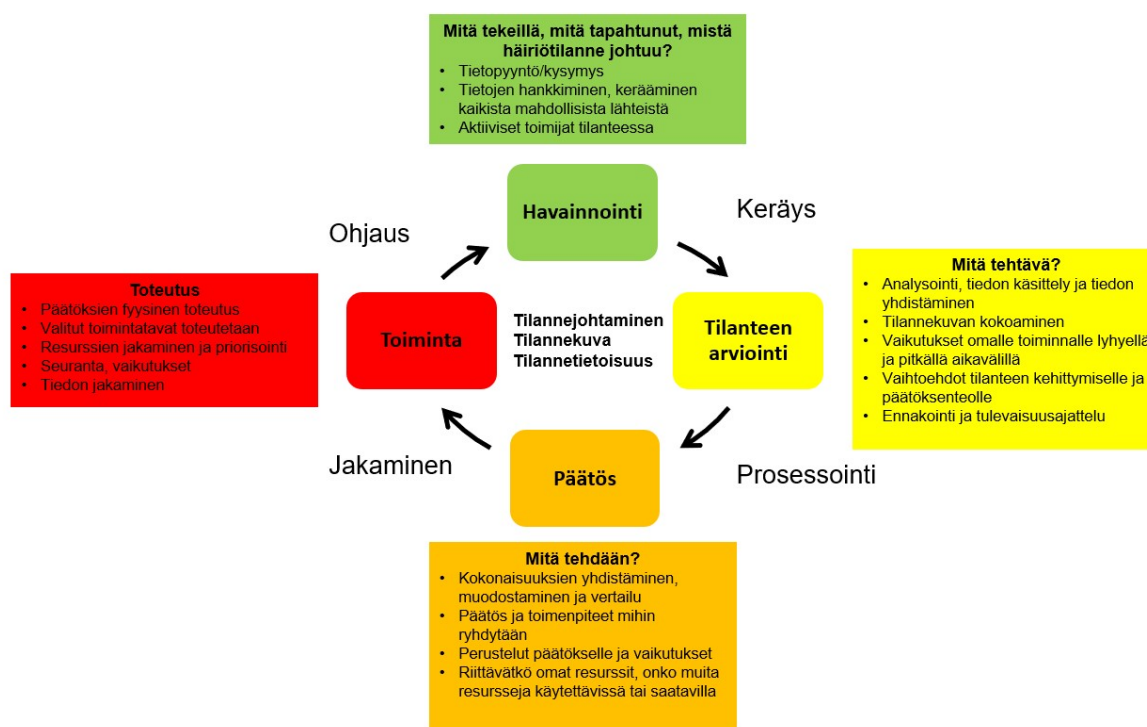
KUVA 18. Tilannekuvan, tilannetietoisuuden ja tiedon tasot mukaillen Endesleyn 1995

Hyvinvointialue tuottaa tilannekuvaa toimialojensa päivittäisestä toiminnasta ja palveluista, mikä vahvistaa kokonaisymmärrystä alueen tilanteesta. Tilannekuvaa hyödynnetään sekä operatiivisessa että strategisessa päätöksenteossa erityisesti häiriötilanteissa. Sen avulla voidaan ennakoida muutoksia, arvioida vaikutuksia palvelutuotantoon ja sovittaa yhteen eri toimijoiden toimenpiteitä.

Tilannekuvan muodostaminen on viranomaisten vastuulla, ja se edellyttää tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Hyvinvointialueen on yhdessä kumppaneidensa kanssa rakennettava järjestely, joka mahdollistaa tilanteiden vaikutusten arvioinnin riittävällä tarkkuudella päätöksenteon tueksi ja toimialojen yhteensovittamiseksi.

Tilannekuva ei ole vain tiedon kokoamista, vaan se on jatkuva prosessi, jossa muodostetaan kokonaiskuva nopeasti muuttuvasta ympäristöstä. Tämä prosessi sisältää havainnoinnin, arvioinnin, päätöksenteon ja toiminnan. Tilannekuvaa jaetaan aktiivisesti eri tehtäväalueiden ja yhteistyöviranomaisten kesken, jotta päätöksenteko perustuu ajantasaiseen ja jaettuun ymmärrykseen tilanteesta.

Kuva 19 esittelee tilannekuvan muodostamisen prosessin John Boydin OODA-loopin mukaisesti. Prosessi etenee vaiheittain: havainnointi, arviointi, päätöksenteko ja toiminta. Tämä jatkuva sykli tekee tilannekuvasta dynaamisen työkalun, joka ei vain reagoi muutoksiin, vaan myös ennakoii niitä.

Kuva 19. Tilannekuvan muodostamisen prosessi mukaillen John Boydin OODA-loop mallia

Tilannekuvaa kerätään sekä organisaation sisältä että ulkopuolelta. Etelä-Savon hyvinvointialueen tilannekuva muodostuu kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla, ja se sisältää muun muassa seuraavat osa-alueet:

- Alueellinen turvallisuus ja varautuminen (riskiarviot)
- Fyysisen ja digitaalisen ympäristön turvallisuushavainnot

- Terveysturvallisuus (pandemiat, epidemiat)
- Työturvallisuushavainnot
- Hoitolaitosten kuormitus ja resurssitilanne
- Henkilöstöresurssit ja saatavuus
- Taloudellinen tilannekuva
- Sään ääri-ilmiöt ja niiden vaikutukset
- Yleisötilaisuuudet ja tapahtumat
- Toimialojen toimintakyky ja palvelutuotannon jatkuvuus
- Materiaalivarannot (lääkkeet, suojavälineet, varmuusvarastot)
- Kriittisen infrastruktuurin häiriöt (sähkö, vesi, lämpö, ICT)
- Tukipalveluiden toimivuus

Sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskukset kokoavat ja analysoivat tietoa palvelujärjestelmän toiminnasta, kuormituksesta ja resursseista. Etelä-Savon hyvinvointialue tekee tiivistä yhteistyötä Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen kanssa tilannekuvan muodostamisessa ja ylläpidossa.

Pelastustoimen osalta Etelä-Savon pelastuslaitoksen tilannekeskus ylläpitää pelastustoimen tilannekuvaa ympärivuorokautisesti. Päivystävä palomestari seuraa aktiivisesti maakunnan toimintaympäristön muutoksia yhteistyössä Itä-Suomen pelastuslaitosten tilannekeskuksen (ITÄ-JOKE) kanssa.

Tilannekuva ei ole vain tiedon kokoamista, vaan se on jatkuva, analysoiva ja ennakoiva prosessi, joka toimii hyvinvointialueen päätöksenteon perustana kaikissa olosuhteissa.

9.3 Varhaisvaroitussjärjestelmät

Etelä-Savon hyvinvointialueen häiriötilanteiden hallinnassa keskeistä on kyky havaita uhkia ajoissa. Varhaisvaroitussjärjestelmät ovat tärkeä osa tätä ennakoivaa varautumista. Ne mahdollistavat nopean reagoinnin ja resurssien kohdentamisen ennen kuin tilanne eskaloituu.

Hyvinvointialueen sisäistä ja ulkoista toimintaympäristöä seurataan jatkuvasti tilannekeskuksessa. Keväällä käynnistetty kehittämisprojekti keskittyy tilannekuvan ja tilannekeskustoiminnan vahvistamiseen, ja siinä huomioidaan myös varhaisvaroitussjärjestelmien käyttöönotto ja hyödyntäminen.

Varhaisvaroitussjärjestelmiä tarkastellaan kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Niiden suunnittelussa otetaan huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen erityistarpeet, toimintamallit ja hyvinvointialueen kokonaisvalmius.

Hyvinvointialue voi saada varhaisia signaaleja häiriötilanteista useista lähteistä, kuten:

- THL:n ja STM:n hälytysjärjestelmät (esim. tartuntatautien seuranta)
- Pelastuslaitosten ja poliisin tilannekeskukset
- Ilmatieteen laitoksen sää- ja myrskyvaroitukset
- Huoltovarmuuskeskuksen ja Valtioneuvoston tilanneanalyysit
- Kyberturvallisuuskeskuksen hälytykset ja uhkailmoitukset
- Kansainväliset järjestelmät, kuten WHO:n ja EU:n varoituskanavat
- Kuntien ja yhteistyöorganisaatioiden havainnot ja ilmoitukset

Toimialakohtaisissa valmiussuunnitelmissa kuvataan tarkemmin, miten eri yksiköt hyödyntävät näitä järjestelmiä ja miten varoitukset siirtyvät osaksi operatiivista toimintaa.

Varhaisvaroitusta ei ole vain tekninen järjestelmä – se on osa hyvinvointialueen ennakoivaa johtamista ja jatkuvaa tilannetietoisuutta, joka tukee päätöksentekoa ja palveluiden jatkuvuutta kaikissa olosuhteissa.

9.4 Hyvinvointialueen tilannekeskus

Etelä-Savon hyvinvointialueen tilannekeskus on keskeinen osa palvelutuotannon suunnittelua ja kehittämistä. Sen toiminta perustuu monitoimijamalliin, jossa yhdistetään eri toimijoiden asiantuntemus asiakkaan akuutin tilanteen arviointiin ja palvelun järjestämiseen.

Tilannekeskus seuraa jatkuvasti toimintaympäristön muutoksia ja poikkeamia, mikä mahdollistaa ennakoivan varautumisen uuhin ja häiriötilanteisiin. Se tukee toimialojen kenttätoimintaa, toimii rajapintana viranomaisyhteistyössä ja tuottaa tilannekuvaa yhteistyössä Itä-Suomen pelastuslaitosten tilannekeskuksen ja Itä-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksen kanssa.

Toiminnan tasalaatuisuus edellyttää henkilöstön jatkuvaa koulutusta ja osaamisen kehittämistä, erityisesti tietoteknisten välineiden ja tietoturvan osalta. Tilannekeskustoimintaa kehitetään jatkuvasti analysoitujen kokemusten ja viranomaisyhteistyön pohjalta.

Tilannekeskus yhdistää sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen operatiiviset kenttäjohtajat ja ylläpitää 24/7 toimintamallilla hyvinvointialueen kokonaisturvallisuuden tilannekuvaa. Se koordinoi eri toimialojen tehtäviä, valvoo yksintyöskentelyn turvallisuutta esimerkiksi kotihoidossa sekä käynnistää häiriötilanteiden toimenpiteet ja hälytykset koko alueella.

9.6 Hyvinvointialueen johtokeskus

Johtokeskus on osa Etelä-Savon hyvinvointialueen varautumista ja valmiuden ylläpitoa. Se perustetaan häiriötilanteiden ajaksi johtamaan toimintaa keskitetysti. Johtokeskus muodostuu henkilöstöstä, tiloista, välineistä sekä toimintamalleista ja -prosesseista.

Johtokeskus vastaa suurissa häiriö- ja onnettomuustilanteissa sekä poikkeusoloissa tilannekuvasta, toiminnan koordinoinnista, resurssien käytöstä ja palveluiden toimintakyvyn turvaamisesta. Se voi aktivoitua myös yksittäisen toimialan, kuten pelastustoimen, häiriötilanteessa. Tilannekeskuspalvelut ovat osa johtokeskuksen toimintaa, ja niiden rooli korostuu tilanteen eskaloituessa. Johtokeskuksen toiminta on kuvattu tarkemmin liitteessä 7.

9.7 Viestintä

Hyvinvointialueen viestintä perustuu lakiin hyvinvointialueesta (611/2021), jonka mukaan viestinnän tulee olla avointa, ennakoivaa, osallistavaa, esteetöntä ja saavutettavaa. Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta (621/1999) säätelee asiakirjajulkisuutta.

Häiriötilanteissa viestintä on tehostettua ja sen on oltava nopeaa, selkeää ja luotettavaa. Viestintäpalvelut vastaavat tiedottamisesta henkilöstölle, asiakkaille, medialle ja tarvittaessa muille viranomaisille, yhteistyökumppaneille ja kuntalaisille. Viestintäpäällikkö saa ajantasaisen tilannekuvan häiriötilannejohtoryhmältä.

Henkilöstön ensisijainen viestintäkanava on Eloisan Intra, jota täydentävät sähköposti ja muut viestintäjärjestelmät. Asukkaille suunnattu viestintä toteutetaan selkokielellisesti ja saavutettavasti eri väestöryhmät huomioiden. Käytössä ovat verkkosivut, tiedotusvälineet ja sosiaalisen median kanavat (Facebook, Instagram), joiden avulla tieto leviää nopeasti ja laajasti.

Häiriötilanteen johtava viranomainen vastaa viestinnästä. Jos johtovastuu on poliisilla tai pelastusviranomaisella, viestinnän roolista sovitaan yhteistyössä. Viestinnän tavoitteena on varmistaa ihmisten turvallisuus, turvata organisaation toimintaedellytykset ja tiedottaa palveluiden järjestelyistä sekä tilanteen kehittymisestä luotettavasti ja ajantasaisesti.

9.7.1 Kriisiviestintä

Kriisiviestinnän tavoitteena on varmistaa tilanteen hallinta, ehkäistä lisävahinkoja, vähentää tarpeetonta huolta, tiedottaa korvaavista palveluista ja estää virheellisen tiedon leviämistä. Nopea, avoin ja luotettava viestintä vahvistaa asukkaiden ja asiakkaiden luottamusta hyvinvointialueen toimintakykyyn.

Hyvinvointialue vastaa palveluihin liittyvästä viestinnästä yhteistyössä johtavan viranomaisen kanssa. Median kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää kriisin alkuvaiheessa, jolloin ensimmäisillä uutisilla on suuri vaikutus yleiseen mielikuvaan ja keskusteluun.

Häiriötilanteissa viestinnän määrä kasvaa ja sen koordinointi korostuu, erityisesti moniviranomaistilanteissa. Viestinnän on oltava nopeaa, ymmärrettävää, saavutettavaa ja yhdenmukaista – erityisesti vakavissa tilanteissa, joissa väestön turvallisuus tai terveys on uhattuna. Viestintä kattaa sekä sisäisen (henkilöstö) että ulkoisen (asukkaat, asiakkaat, sidosryhmät) viestinnän.

Kriisiviestinnän tavoitteet Etelä-Savon hyvinvointialueella:

- Varmistaa ihmisten turvallisuus
- Turvata organisaation toimintaedellytykset
- Tiedottaa palveluiden järjestelyistä
- Välittää tosiasioihin perustuvaa tietoa
- Ehkäistä huhujen ja väärän tiedon leviämistä
- Vahvistaa turvallisuuden tunnetta
- Ennakoida ja valmistautua tuleviin kriiseihin

Hyvinvointialueen kriisiviestintäsuunnitelma ja ohje liitetään valmiussuunnitelman liitteeksi (Liite 4) ja niitä noudatetaan kaikissa häiriötilanteissa.

9.7.2 Viranomaistiedote

Viranomaistiedote on viranomaisen antama julkinen ilmoitus, jonka tarkoituksena on varoittaa väestöä vaarasta ja antaa toimintaohjeita. Jos vaara on välitön ja uhkaa henkeä, terveyttä tai aiheuttaa merkittävää omaisuus- tai ympäristövahinkoa, kyseessä on hätätiedote, joka on välitettävä viivytyksettä. Muu viranomaistiedote annetaan, kun vaara ei ole välitön, mutta tiedottaminen on silti tarpeellista.

Tiedotteen sisältöä ei saa muuttaa, ja se julkaistaan viranomaisen määräämillä kielillä.

9.7.3 Vaaratiedote

Vaaratiedote on viranomaisen antama ilmoitus, jolla varoitetaan väestöä vakavasta uhasta. Se voi sisältää ohjeita suojautumiseen tai toimintaan vaaran välttämiseksi. Tiedote annetaan myös tilanteen päätyttyä. Vaaratiedote käännetään aina myös ruotsiksi (Laki 466/2012).

Toimivaltaisista viranomaisista ovat mm. pelastuslaitokset, poliisi, Häätäkeskuslaitos, Ilmatieteen laitos, Valvira, STUK ja ministeriöt. Pelastusviranomainen voi lisäksi käyttää yleistä vaaramerkkiä väestöhälyttimillä, joita täydentää vaaratiedote. Tiedotteet julkaistaan myös 112-sovelluksessa, jossa viranomainen voi rajata julkaisualueen matkapuhelinverkon perusteella.

9.8 Henkilökunnan turvallisuusselvitykset

Turvallisuusselvitysten tarkoituksena on ennaltaehkäistä kansallista turvallisuutta vaarantavaa toimintaa ja suojata merkittäviä yksityisiä tai julkisia etuja. Turvallisuusselvityslaki (726/2014) ja tiedonhallintalaki (906/2019) velvoittavat tunnistamaan tehtävät, joissa vaaditaan erityistä luotettavuutta.

Hyvinvointialue suunnittelee turvallisuusselvitysten menettelyt omien tarpeidensa mukaisesti ja varmistaa, että luotettavuusvaatimukset täyttyvät kriittisissä tehtävissä.

9.9 Henkilökunnan henkilövarausjärjestelyt

Asevelvollisuuslain (1483/2007) 89 § mahdollistaa henkilön varaamisen yhteiskunnan kannalta kriittisiin tehtäviin poikkeusoloissa. Työnantaja voi hakea varausta Puolustusvoimien aluetoimistolta. Siviilipalvelusvelvollisten osalta hakemukset käsittelee Siviilipalveluskeskus.

Varaukset tarkistetaan vähintään kolmen vuoden välein tai henkilöstömuutosten yhteydessä. Varaus tehdään toimialoittain keskitetysti nimettyjen viranhaltijoiden toimesta.

9.10 Ajoneuvojen ja kaluston varausjärjestelyt

Hyvinvointialue varaa omistamansa ja hallinnoimansa ajoneuvot ja työkalut ELY-keskuksen sähköisen asiointipalvelun kautta. Varaus sisältää myös kuljettajat. Toimialat vastaavat omien ajoneuvojensa varausesityksistä.

Leasing-ajoneuvot ja palvelusopimuksiin perustuvat kuljetuspalvelut varataan yhteistyössä palveluntuottajien kanssa osana hankintasopimuksia. Näin varmistetaan, että myös ulkoistetut resurssit ovat käytettävissä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

10 Palautuminen häiriötilanteen jälkeen

Palautuminen häiriötilanteesta käynnistyy jo tilanteen aikana. Etelä-Savon hyvinvointialueella koko alueen kattavasta palautumisesta ja valmiustason laskemisesta tai siirtymisestä perusvalmiuteen päättää häiriötilanteiden johtoryhmä. Toimialakohtaisista palautumistoimista ja valmiustason muutoksista vastaa kyseisen toimialan johtoryhmä.

Toimialakohtaisissa valmiussuunnitelmissa kuvataan, miten toiminnot palautetaan normaalioloja vastaavalle tasolle. Suunnitelmissa huomioidaan käytettävissä olevat henkilöresurssit, taloudelliset tarpeet, materiaaivalmiudet, varmuusvarastot sekä aikataulu palveluiden normalisoimiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla on keskeinen rooli psykososiaalisen tuen järjestämisessä. Sosiaali- ja kriisipäivystyksellä on lakisääteinen vastuu psykososiaalisen tuen kokonaisuudesta kiireellisissä tilanteissa, ja muut sosiaali- ja terveyspalvelut tukevat tätä tehtävää. Kolmannen sektorin ja hengellisten yhteisöjen toimijat ovat tärkeä osa tukiverkostoa.

Asiakkaalla on oikeus saada ammatillinen arvio tuen tarpeestaan myös laajamittaisissa kriiseissä. Kriisityön keskeisiä elementtejä ovat aktiivinen seuranta, traumaperäisten häiriöiden tunnistaminen ja tarvittaessa ohjaaminen jatkohoitoon. Psykososiaalisen tuen tarve voi olla huomattavasti laajempi kuin varsinaisten uhrien määrä, sillä myös läheiset, silminnäkijät ja muut tilanteesta kuormittuneet voivat tarvita tukea. Tarve voi olla pitkäkestoista, ja hyvinvointialue voi järjestää erillisiä asiointi- ja palvelukanavia yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.

11 Valmiussuunnitelman hyväksyntä, päivittäminen ja julkaisu

Etelä-Savon hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleisen osan hyväksyy aluehallitus. Suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran valtuustokaudessa tai aina, kun turvallisuusympäristössä tapahtuu merkittäviä muutoksia, jotka edellyttävät päivitystä. Päivitetty suunnitelma tuodaan aluehallituksen käsiteltäväksi.

Valmiussuunnitelman yleisen osan päivittämisestä vastaa pelastus- ja turvallisuuspalvelut. Suunnitelman yleinen osa on julkinen ja julkaistaan hyvinvointialueen verkkosivuilla. Julkisuuden tavoitteena on lisätä asukkaiden ja asiakkaiden turvallisuuden tunnetta sekä vahvistaa luottamusta hyvinvointialueen varautumiskykyyn.

Lähteet

Asevelvollisuuslaki (1438/2007)

Etelä-Savon alueellinen riskiarvio 2023

Etelä-Savon hyvinvointialueen hallintosääntö 2025

Geneven sopimus (8/1955)

Geneven sopimus lisäpöytäkirja (82/1980)

Hyvinvointialueen järjestämislaki (612/2021)

Julkisuuslaki (621/1999)

Kansallinen riskiarvio 2023

Kokonaisturvallisuuden sanasto (2017)

Laki pelastustoimen järjestämisestä (613/2021)

Laki vaaratiedotteesta (466/2012)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Pelastuslaki (379/2011)

Sanastokeskus TEPA-termipankki

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019a. Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2019b. Sopimuserusteinen varautuminen

Sisäministeriön asetus (612/2015). Eritystä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisesta pelastussuunnitelmasta

Sisäministeriön julkaisu 1/2015. Yleisjohtajuutta moniviranomaistilanteessa selvittäneen työryhmän loppuraportti

Sisäministeriön julkaisuja 2024:2. Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje

Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010)

Tiedonhallintalaki (906/2019)

Turvallisuusselvityslaki (726/2014)

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2025

Valmiuslaki (1552/2011)

Valtioneuvoston julkaisu, Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko 2022:59

Liitteet

S= salassa pidettävä, vain viranomaiskäyttö

Liite 1		S	Eloisan organisaation riskianalyysi
Liite 2			Eloisan hallintosääntö
Liite 3		S	Yhteystiedot – hyvinvointialueen häiriötilannejohtoryhmä
Liite 4		S	Eloisan kriisiviestintä suunnitelma/ohje
Liite 5		S	Virven pikaohje
Liite 6		S	Viestintäkaavio (Virve)
Liite 7		S	Johtokeskus (HA) toimintaohje, varustelu, paikat
Liite 8		S	Eloisan toimialojen valmiussuunnitelmat
Liite 9		S	Eloisan häiriötilanteiden vastuumatriisi
Liite 10		S	Eloisan johtamisjärjestelmä
Liite 11	Toimintaohjekortti	S	Toimintaohjekortit johtoryhmä, skenaariot
Liite 12		S	Etelä-Savon alueellinen riskiarvio (TL IV)
Liite 13		S	VAP-henkilö-, ajoneuvo-, rakennusvaraukset ja yhteensovitus puolustusvoimien kanssa
Liite 14		S	Muut turvallisuussuunnitelmat, esim. pelastussuunnitelma, pandemiasuunnitelma, väestötilasuunnitelma
Liite 15			Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje
Liite 16			Asiakas- ja potilasturvallisuussuunnitelma
Liite 17		S	Etelä-Savon hyvinvointialueen tietosuoja- ja tietoturvapoliittikka
Liite 18		S	Eloisan huoltovarmuus ja materiaalisen varautumisen suunnitelma